

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
Антипенко Н.В.

« _____ » _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС МАГІСТР

Тема: «Управління фінансовою безпекою підприємства»

Виконала: Сидорова Юлія Вікторівна

Керівник: д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ — д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна

другий розділ — д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна

третій розділ — д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна

Нормоконтролер: д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна

Київ 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Антипенко Н.В.

« 05 » жовтня 2020 р.

ЗАВДАННЯ на виконання дипломної роботи

студентки Сидорової Юлії Вікторівни

(прізвище, ім'я, по батькові в родовому відмінку)

1. Тема дипломної роботи «Управління фінансовою безпекою підприємства» затверджена наказом ректора від «15» жовтня 2020 р. № 1996/ст.

2. Термін виконання роботи: з 5 жовтня 2020 р. по 27 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державного комітету статистики, фінансово-господарська звітність «ПРАТ АК «Буковина»

4. Зміст пояснювальної записки: РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ, РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ, РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТУ ГОСПОДАРЮВАННЯ

5. Перелік обов'язково графічного (ілюстративного) матеріалу: ЛИСТ 1. Мета, об'єкт та предмет кваліфікаційної роботи; ЛИСТ 2. Завдання кваліфікаційної роботи; ЛИСТ 3. Трактування поняття «фінансова безпека»; ЛИСТ 4. Приватне акціонерне товариство «Авіакомпанія «Буковина» та види економічної діяльності; ЛИСТ 5. Аналіз техніко-економічних показників; ЛИСТ 6. Формування прибутку від операційної діяльності; ЛИСТ 7. Складові витрат за елементами; ЛИСТ 8. Відносні показники фінансової стійкості; ЛИСТ 9. Абсолютні показники фінансової стійкості; ЛИСТ 10. Показники ділової активності; ЛИСТ 11. Система заходів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу дипломної роботи та надання його керівнику	05.10.2020-25.10.2020	Виконано
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу дипломної роботи та надання його керівнику	26.10.2020-15.11.2020	Виконано
3	Написання та оформлення матеріалів третього розділу дипломної роботи та надання його керівнику	16.11.2020-06.12.2020	Виконано
4	1. Узгодження дипломної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормо контролю та попереднього захисту дипломної роботи. 3. Отримання рецензії та відгуку на дипломну роботу. 4. Підготовка виступу.	07.12.2020-11.12.2020	Виконано
5	1. Переплетення дипломної роботи. 2. Подання дипломної роботи та супровідних документів секретарю ЕК. 3. Проходження перевірки на академічну доброчесність.	12.12.2020-17.12.2020	Виконано

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, ПІБ)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна		
РОЗДІЛ 2	д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна		
РОЗДІЛ 3	д.е.н., професор, Чернявська Олена Валеріївна		

8. Дата видачі завдання: « 05 » жовтня 2020 р.

Керівник дипломної роботи

_____

(підпис керівника)

Чернявська О.В.

(П.І.П/б)

Завдання прийняв до виконання _____ Сидорова Ю.В.

РЕФЕРАТ

Тема моєї кваліфікаційної роботи - Управління фінансовою безпекою підприємства. Вибір теми обумовлений тим, що у 2020 році одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії COVID-19. У відповідь на пандемію COVID-19 відбулись суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав світу, у тому числі і в Україні.

Пандемія стала тим фактором, який змусив весь світовий бізнес переглянути свій підхід до організації управління підприємства, в тому числі змінити моделі управління фінансовою безпекою. Наразі точно зрозуміло, що коронавірусна криза змінює характер розвитку як світової економіки, так і певного конкретного бізнесу. Сьогодення диктує нові правила, тому пошук нових, діджиталізованих методів управління саме фінансовою безпекою підприємства є пріоритетним напрямом розвитку. Головною метою моєї кваліфікаційної роботи є пошук нових методів управління фінансовою безпекою та провести економічне обґрунтування запропонованих методів на прикладі підприємства ПРАТ АК «БУКОВИНА»

Для фінансової діагностики використовують наступний перелік показників: ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, ймовірності банкрутства та інші.

Встановлено, що діяльність об'єкта дослідження, підприємства ПРАТ АК «Буковина» у 2019 році була прибутковою. Одночасно негативний вплив на формування прибутку справило зростання собівартості продукції, збільшення адміністративних витрат, витрат на збут, підвищення фінансових витрат.

За результатами проведеного аналізу визначено пріоритети в розподілі наявних ресурсів відповідно до зовнішніх можливостей і загроз. Виявлено основні причини, що негативно впливають на фінансову безпеку ПРАТ АК «Буковина» й запропоновано альтернативні рішення, спрямовані на їхнє усунення і підвищення конкурентоспроможності підприємства у процесі

формування стратегії.

ПЛАН

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	8
1.1. Сутнісно-теоретичні засади управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання	8
1.2 Фактори фінансової діяльності, що впливають на фінансову безпеку підприємства.....	16
1.3. Методичні підходи до оцінки показників фінансової безпеки підприємства.....	21
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	29
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	29
2.2. Комплексний аналіз рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства.....	35
2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства.....	50
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТУ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	56
3.1. Стратегічні пропозиції щодо управління системою економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності.....	56
3.2. Розробка комплексу заходів щодо розробки інструментів формування фінансової безпеки підприємства.....	63
3.3. Економічне обґрунтування доцільності вдосконалення управління системою фінансової безпеки підприємства.....	71
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ДОДАТКИ.....	9

9

ВСТУП

Актуальність теми. Поступовий перехід економіки України на ринкові відносини водночас суттєво ускладнює умови господарювання та сприяє зростанню конкуренції між господарюючими суб'єктами, що може погіршувати їхній фінансовий стан і більше того – призводити до банкрутства. Тому актуальною є проблемне питання стосовно забезпечення в ринкових умовах фінансової безпеки вітчизняних підприємств. Невирішеність проблем у цій сфері не дозволяє забезпечити відповідний рівень економічного зростання та ускладнює здійснення ефективної реструктуризації економіки. З огляду на це актуальним напрямком сталого функціонування українських підприємств є ефективне управління їх фінансовою безпекою.

Формування ефективної системи забезпечення фінансової безпеки на підприємстві є однією з найважливіших умов його стійкого зростання, забезпечення позитивних результатів діяльності та досягнення цілей суб'єктів господарювання. В умовах волатильності ринкової кон'юнктури суб'єкти підприємництва особливо гостро реагують на негативний вплив зовнішніх чинників, що, в свою чергу, призводить до виникнення все більшої кількості загроз їх ефективної діяльності. Підвищення рівня ризиків підприємницької діяльності потребує від суб'єктів господарювання формування власної системи забезпечення фінансової безпеки та чіткої детермінації основних факторів впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання значну увагу приділено у працях науковців, таких як О. В. Ареф'єва, О.І. Баранівський, І.О. Бланк, З.С. Варналій, В.М. Геєць, К. С. Горячева, О.І. Захаров, В.В. Коваленко, Ж.В.

Кудрицька, Ю.В. Лаврова І.П, Франчук, В.Я. Шевчук, А.Д. Шеремет та інших

Метою магістерської роботи є розвиток теоретичних і методичних положень фінансової безпеки підприємства, а також на основі аналітико-дослідницької частини, аналізу структури капіталу організації та її рентабельності, розробка практичних рекомендацій щодо оцінки та управління фінансовою безпекою підприємства.

Виходячи з мети, виокремлено наступні завдання дослідження:

розкрити сутнісно-теоретичні засади управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання;

визначити фактори фінансової діяльності, що впливають на фінансову безпеку підприємства;

обґрунтувати методичні підходи до оцінки показників фінансової безпеки підприємства;

навести організаційно-економічну характеристику підприємства;

провести комплексний аналіз рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства;

здійснити оцінку ймовірності банкрутства підприємства;

окреслити стратегічні пропозиції щодо управління системою економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності;

запропонувати комплекс заходів щодо розробки інструментів формування фінансової безпеки підприємства;

провести економічне обґрунтування доцільності вдосконалення управління системою фінансової безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є відносини з приводу управління станом фінансової безпеки підприємства.

Предметом дослідження є фінансова безпека, як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську діяльність ефективно і стабільно протягом невизначеного періоду часу.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять загальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань забезпечення фінансово-економічної безпеки, економіки підприємства. У магістерській роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: методу порівняння – для уточнення понятійно-категоріального апарату, оцінювання та впорядкування підходів щодо структуризації категорій економічної безпеки; табличного - для наочності згрупованих та проаналізованих даних; факторного та логічного аналізу – при діагностуванні та структуризації факторів впливу, ідентифікації проблем управління ресурсами досліджуваного підприємства; графічний – для візуалізації результатів дослідження; узагальнення – для обґрунтування ефективності удосконалення системи управління процесами забезпечення економічної безпеки; абстрактно-логічний – для здійснення теоретичних узагальнень і формування висновків за результатами дослідження.

Джерела дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували матеріали праць українських і зарубіжних науковців, інформація державних органів статистики, законодавчі та нормативні документи з питань регулювання економіки, звітно-статистичні дані досліджуваного підприємства, аналітичні публікації в науковій і спеціалізованій літературі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутнісно-теоретичні засади управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання

Питання фінансової безпеки, з одного боку, є відносно новим аспектом управлінської діяльності, а з іншого – вітчизняна наука вже має достатню кількість науково-методологічних та методичних розробок, присвячених означеній проблематиці. Проте нові виклики, що постають перед вітчизняною фінансовою системою, потребують подальших досліджень формування механізмів нейтралізації та мінімізації впливу загроз національній безпеці у фінансовій сфері.

Забезпечення фінансової безпеки вимагає від суб'єктів господарювання розробки та впровадження власної системи безпеки, з метою своєчасного виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту інтересів підприємства та досягнення ним основної мети діяльності. Аналіз наукової літератури дозволяє з'ясувати сутність поняття «фінансова безпека» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до тлумачення поняття «фінансова безпека підприємства»

Автор	Визначення
Бланк І. О. [6]	кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру.

Лаврова Ю.В. [31]	система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства, які формують захищеність його фінансових інтересів у балансі з фінансовими інтересами його економічних агентів.
Кудрицька Ж.В. [28]	збалансований стан його елементів та підсистем як окремої економічної системи, що можуть бути виражені кількісними чи якісними показниками, характеризується стійкістю до негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища, здатністю забезпечити її ефективне функціонування та економічне зростання.
Шелест В. В. [82]	фінансовий стан, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх впливів, дозволяє забезпечити ефективну діяльність підприємства за рахунок оптимального залучення майна, переданого установниками в управління в довгостроковому періоді
Горячева К.С. [14]	такий фінансовий стан підприємства, що характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів і по-четверте, ефективним забезпеченням сталого розвитку цієї фінансової системи
Папехін Р.С. [41]	певний стан фінансової стабільності, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

На основі вищезазначеного, фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Фінансову безпеку розглядають як:

1. стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Фінансова безпека, у свою чергу, має такі складові:

- банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека;
2. такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю й якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для усіх суб'єктів господарювання і населення, а в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток;
  3. важлива складова частина економічної безпеки підприємництва, що базується на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових, страхових і золотовалютних резервів;
  4. ступінь захищеності життєво важливих фінансових інтересів економічних агентів на всіх рівнях фінансових відносин;
  5. важлива складова економічної безпеки, яка спрямована на захист життєво важливих фінансово-економічних інтересів підприємства, через дослідження джерел зародження можливих небезпек і потенційних загроз, та вжиття необхідних цільових заходів щодо нейтралізації дестабілізуючих чинників й мінімізації / елімінації ендогенних й екзогенних загроз з метою досягнення фінансової незалежності, стабільності, забезпечення збалансованого розвитку фіскальної сфери, банківського та небанківського фінансового секторів, ефективного здійснення митної справи, реалізації обґрунтованих грошово-кредитної, антиінфляційної та валютної політики, здійснення виваженої боргової політики, поліпшення

інвестиційного клімату, зміцнення фінансового потенціалу реального сектору економіки, суб'єктів господарювання, домашніх господарств[78].

Місце фінансової безпеки в системі національної безпеки відображено на рис. 1.1.

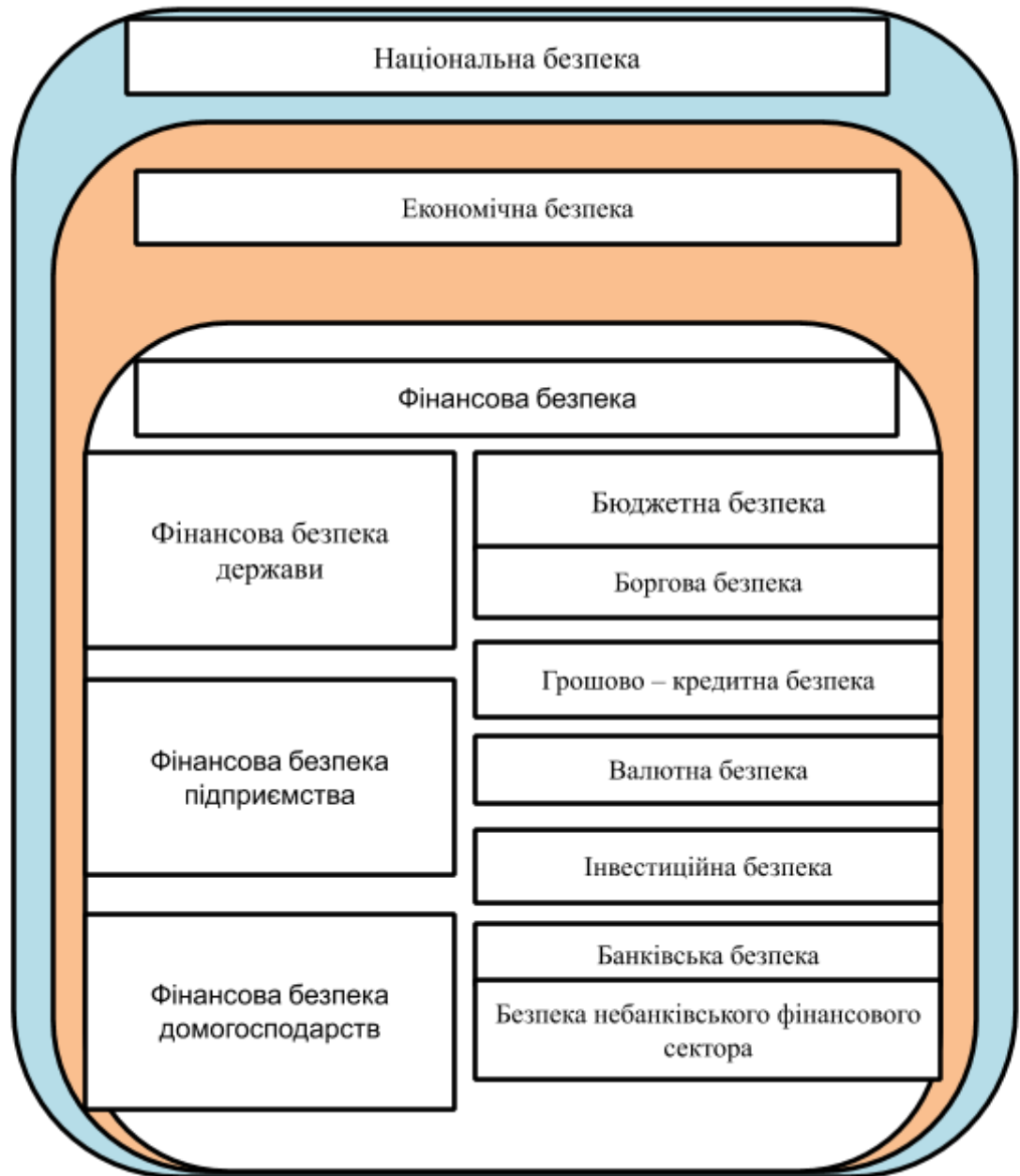

Рис. 1. Місце фінансової безпеки в системі національної безпеки [32]

Фінансова безпека є складною економічною категорією, яка характеризується розмаїттям трактувань щодо її економічного змісту та структурних складових. У переважній більшості випадків серед складових фінансової безпеки держави виділяють бюджетну безпеку, боргову безпеку,

грошово-кредитну (монетарну) безпеку, валютну безпеку, інвестиційну безпеку, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору (фінансову безпеку страхового та фондового ринків).

Умови забезпечення фінансової безпеки підприємства такі:

- високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами його персоналу;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію: фінансових інтересів, місії і завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів і технологій, які використовуються на підприємстві;
- постійний і динамічний розвиток фінансової системи (підсистеми) підприємства [20].

Виходячи з усього вищесказаного, до понятійного апарату фінансової безпеки підприємства можна віднести такі основні категорії:

1. Об'єктом фінансової безпеки підприємства виступає фінансова діяльність підприємства, безпеку якої необхідно забезпечити (фінансова діяльність – це процес, на який спрямовується функціонування підсистеми забезпечення фінансової безпеки).

2. Суб'єкти фінансової безпеки – це керівництво підприємства і його персонал незалежно від займаних посад і виконуваних обов'язків.

3. Предмет фінансової безпеки підприємства полягає у діяльності суб'єктів фінансової безпеки як реалізації принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів з забезпечення фінансової безпеки, яка спрямована на об'єкти фінансової безпеки.

4. Основна мета забезпечення фінансової безпеки впливає із сутності фінансової безпеки підприємства і полягає у безперервному й сталому підтриманні такого стану фінансової діяльності, який характеризується збалансованістю і якістю всіх фінансових інструментів, технологій і

фінансових послуг, які використовуються підприємством, стійкістю до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також – розвиток цієї системи.

5. Ризик виступає однією з форм небезпеки, а саме:

а) можлива небезпека невдачі дій, що вживаються, або самі дії, пов'язані із такою небезпекою;

б) існування або можливість виникнення ситуації, за якої формуються передумови протидії реалізації цінностей, інтересів і цілей забезпечення безпеки;

в) можливість, яка спричиняє чи може спричинити невдачі запланованих дій та погіршити становище підприємства або спричинити його банкрутство (фінансовий ризик безумовно пов'язаний з управлінням підприємством і прийняттям для підприємства кардинальних рішень: будь-яке управлінське рішення – це вже ризик його реалізації і наслідків) [29].

6. Поняття «загроза» є близьким за суттю і рівнем впливу на об'єкт загрози до терміну «небезпека». Загроза виступає ще однією формою небезпеки, а саме:

- як небезпека на стадії можливого переходу у дійсність, як наявна чи потенційна демонстрація готовності:

а) щодо суб'єктів господарської діяльності – одних суб'єктів завдати шкоду іншим;

б) щодо процесів, явищ – негативно вплинути на господарську діяльність підприємства;

- існування або можливість виникнення ситуації, за якої формується передумови протидії забезпеченню безпеки (вона обмежується діями, які підкріплюють її, але не переростають у діяльність, безпосередньо спрямовану на її здійснення);

- сукупність причин та умов, які створюють небезпеку інтересам суб'єкта.

Важливим методологічним положенням є визначення сутності і походження джерел небезпеки (загрози, ризику). Джерела небезпеки – це потенційна можливість порушення функціонування та розвитку об'єкта. Такими джерелами є умови і чинники, вплив яких на об'єкт має негативний характер, або це умови й чинники, які містять у собі і за певних умов самі по собі або у різній сукупності виявляють чи знаходять ворожі наміри, шкідливі властивості, деструктивну природу. В разі, коли рівень фінансової безпеки дуже низький або вона відсутня, на перший план виступає антикризове управління фінансовою діяльністю.

Процес антикризового управління розпочинається тоді, коли на фінансову діяльність прямо діє сукупність певних загроз, але ще є можливість самостійно вийти з кризового стану. Під антикризовим управлінням розуміють систему управління підприємством, спрямовану на завчасне виявлення можливих кризових ситуацій, розроблення заходів протидії, швидке реагування на будьякі зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищах [54].

Саме розробка і реалізація попереджувальних заходів у процесі антикризового управління є основою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Основною метою обох видів управління (тобто антикризового і фінансовою безпекою) є повернення підприємства до нормального стану фінансової діяльності.

Отже, об'єктом антикризового управління є кризовий фінансовий стан підприємства, об'єктом управління фінансовою безпекою – сукупність загроз і небезпек, які впливають на нього.

Індикатори або показники стану фінансової безпеки – це кількісні характеристики стану фінансової діяльності, відібрані для характеристики стану фінансової безпеки підприємства. Для останньої важливе значення мають як самі індикатори, що характеризують фінансовий стан, так і їхні

порогові значення. Під пороговими значеннями індикаторів фінансової безпеки доцільно розуміти граничні величини, недотримання яких призводить до переходу фінансової безпеки з безпечного стану до небезпечного.

Слід підкреслити, що за межами граничних значень індикаторів фінансової безпеки фінансова система підприємства втрачає спроможність до динамічного розвитку, стає об'єктом, який втрачає свою ліквідність, тому їй загрожує банкрутство. Методом забезпечення фінансової безпеки підприємства виступає спосіб її забезпечення. Метод передбачає наявність інструменту фінансової діяльності, яким є певне фінансове знаряддя (фінансова технологія), що використовується в процесі реалізації відповідного методу. Виходячи із загального розуміння терміна, принципом управління фінансовою безпекою підприємства слід вважати керівне положення, якого слід дотримуватися у процесі впливу на її стан.

До принципів управління фінансовою безпекою підприємства слід віднести такі:

- первинність господарського законодавства під час забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- застосування програмно-цільового управління в забезпеченні фінансової безпеки підприємства;
- обов'язкове визначення сукупності власних фінансових інтересів підприємства у складі його місії;
- інтегрованість підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства із загальною системою фінансового менеджменту;
- забезпечення збалансованості фінансових інтересів підприємства (в особі його власників і керівництва), окремих його підрозділів і персоналу, зайнятого на підприємстві;
- взаємна матеріальна відповідальність персоналу і керівництва за стан фінансової безпеки підприємства;

- необхідність постійного моніторингу реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці; - відповідність заходів із забезпечення фінансової безпеки економічній стратегії розвитку підприємства, його місії;
- координація між собою всіх вжитих заходів із забезпечення фінансової безпеки на підприємстві;
- необхідність і своєчасність удосконалення системи фінансової безпеки підприємства; необхідність організаційного і методичного оформлення підсистеми управління фінансовою безпекою;
- мінімізація витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства [18].

Отже, фінансова безпека — це стан збалансованості, стійкості до негативних факторів і впливів, здатністю забезпечення фінансовими ресурсами процесів задоволення потреб підприємства та всіх пов'язаних з його діяльністю суб'єктів та забезпечення ефективного функціонування національної економічної системи та економічного зростання.

1.2 Фактори фінансової діяльності, що впливають на фінансову безпеку підприємства

Фінансову безпеку розглядають як систему, яка дасть змогу виявити потенційні загрози і ризики, оперативно знаходити ефективні шляхи протидії, що гарантує стійкий фінансовий стан суб'єктів господарювання, можливість подальшого розвитку та виживання. Для цього необхідно постійно здійснювати аналіз середовища функціонування суб'єктів господарювання та визначення факторів, які впливають на фінансову безпеку.

Небезпеки і загрози, які впливають на фінансову безпеку, можна поділити на зовнішні (які не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (які безпосередньо залежать від діяльності підприємства), а також

на існуючі та можливі. До зовнішніх факторів, які впливають на фінансову безпеку суб'єктів господарювання, відносять економічні, правові, ринкові, технологічні та технічні, географічні, соціально-культурні, міжнародні. Внутрішні фактори впливу на систему фінансової безпеки суб'єктів господарювання: кадровий потенціал, засоби праці, інформаційне забезпечення прийняття рішень, системні фактори [84].

Таким чином, функціонування суб'єктів господарювання та формування їх фінансової безпеки повністю залежить від сукупності факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на систему фінансової безпеки.

На макрорівні фінансова безпека підприємства визначається: ступенем розвитку ринку капіталів, мірою відкритості внутрішнього ринку, розмаїттям фінансових інструментів, обсягом і вартістю запозичення, залежністю від конкретного джерела, збалансованістю структури запозичень по строках і валютах, ступенем ризиків ринкових коливань, гарантованістю розміщення конкретних фінансових інструментів, наявністю інформації про емітентів та кредитних історій, схильністю населення до операцій з фондовими цінностями, концентрацією інтелектуальних ресурсів, задіяних у розвитку фінансового ринку, характером фінансово-кредитної політики, соціально-економічною і політичною стабільністю, організацією нормального обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами [2].

Враховуючи, що фінансові відносини підприємств складаються з чотирьох груп (з іншими підприємствами і організаціями; всередині підприємства (оплата праці, розподіл прибутків, сплата дивідендів тощо); з фінансово-кредитною системою – бюджетами і позабюджетними фондами, банками, страхуванням, біржами, різними фондами) можемо зазначити, що саме ці відносини мають вплив на рівень фінансової безпеки підприємства та несуть загрозу або небезпеку його діяльності.

Визначення факторів впливу дає змогу суб'єктам господарювання адаптуватись до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції. Адаптація потребує здатності до розвитку, трансформації елементів господарської діяльності та системи управління в такому напрямку, який забезпечує фінансову безпеку.

Джерелами негативних впливів на фінансову безпеку підприємства можуть бути свідомі та несвідомі дії менеджменту підприємства, а також збіг об'єктивних обставин (інновації, наукові відкриття, технологічні розробки, стан кон'юнктури ринку, форс-мажорні обставини). Узагальнюючи наявні підходи до групування чинників впливу на фінансову складову, , запропонуємо власну класифікацію небезпек і загроз, що впливають на фінансову стійкість і безпеку підприємства (рис. 1.2).

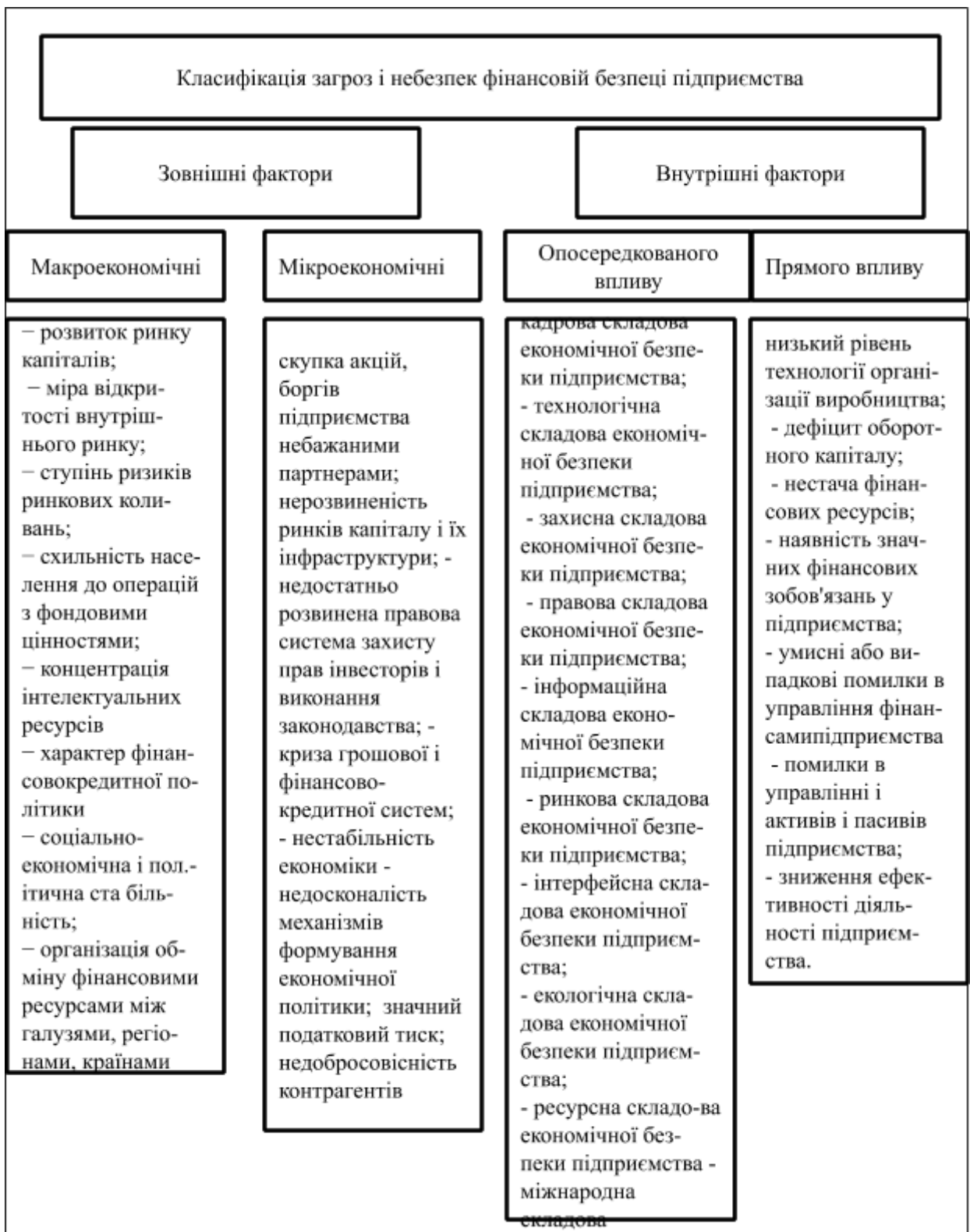

Рис.1.2. Класифікація загроз і небезпек фінансовій безпеці підприємства

Рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання залежить від спроможності менеджменту уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Спроможність протистояти існуючим і

виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні заподіяти фінансової шкоди суб'єкту господарювання, є головною умовою фінансової безпеки підприємства.

Визначення факторів впливу дає змогу суб'єктам господарювання адаптуватись до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції. Адаптація потребує здатності до розвитку, трансформації елементів господарської діяльності та системи управління в такому напрямку, який забезпечує фінансову безпеку.

Джерелами негативних впливів на фінансову безпеку підприємства можуть бути свідомі та несвідомі дії менеджменту підприємства і суб'єктів підприємництва (органи державної влади, контрагенти, конкуренти), а також збіг об'єктивних обставин (інновації, наукові відкриття, технологічні розробки, стан кон'юнктури ринку, форс-мажорні обставини). Рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання залежить від спроможності менеджменту уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Спроможність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні заподіяти фінансової шкоди суб'єкту господарювання, є головною умовою фінансової безпеки підприємства.

Загальну систему управління фінансовою безпекою підприємства формують такі підсистеми: управління, контролю, планування, аналізу та інформаційного забезпечення. Управління фінансовою безпекою входить до загальної системи управління безпекою підприємства, при цьому вона становить найважливішу його функціональну підсистему, яка забезпечує реалізацію управлінських рішень переважно в фінансовій сфері діяльності суб'єкта господарювання [17].

Під час оцінки фінансової безпеки передусім звертають увагу на зниження ліквідності, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової стабільності підприємства. Критерієм поділу загроз на існуючі або можливі виступає порогове значення того чи

іншого індикатора, який характеризує певну загрозу. Індикаторами фінансової безпеки підприємства є порогові значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу (коефіцієнт заборгованості), коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку підприємства, показників диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є одним із пріоритетних завдань керівництва підприємства. Досягнення високого рівня фінансової безпеки підприємства є інтегрованим показником, оскільки на нього впливають усі чинники діяльності підприємств, тобто він залежить від інших складових економічної безпеки підприємства. Недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки ще більше загострюють проблеми забезпечення фінансової безпеки і виділяють її як важливу складову в системі економічної безпеки підприємства.

1.3. Методичні підходи до оцінки показників фінансової безпеки підприємства

Однією із ключових складових системи забезпечення фінансової безпеки є підсистема фінансової діагностики. Фінансова діагностика є методом пізнання фінансового механізму підприємства, процесів формування й використання фінансових ресурсів для його операційної та інвестиційної діяльності [32].

Діагностика дозволяє на ранніх стадіях визначити настання кризової ситуації, оцінити рівень загрози для ефективної діяльності підприємств та

фактори, які їх викликали. А отже, основна мета цієї системи – оцінювати ступінь загрози та вчасно інформувати по можливості проблемні місця в роботі господарюючого суб'єкта.

Основні завдання, які постають перед діагностикою це:

1. своєчасне визначення кризового середовища господарюючого суб'єкта і окреслення основних критичних ризиків;
2. оцінка ймовірності настання кризи та можливості банкрутства;
3. аналіз як зовнішнього, так і внутрішнього середовища в якому функціонує підприємство;
4. на основі проведеного аналізу визначення слабких місць у діяльності господарюючого суб'єкта;
5. оцінка ефективності діяльності підприємства.

Вищезазначені завдання реалізуються переважно через проведення багаторівневого комплексу діагностичних заходів, моніторинг внутрішнього середовища підприємства. Фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. При цьому аналізувати варто не лише фінансовий стан підприємства, а й усі основні бізнес-процеси, які впливають на діяльність підприємства в цілому.

Діагностування фінансової безпеки відбувається за допомогою фінансового аналізу. Саме тому для визначення рівня фінансової безпеки необхідно здійснити аналіз показників стану фінансової безпеки. Показниками оцінки є: надлишок або нестача власних оборотних засобів, які необхідні для формування запасів і покритті витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства; надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів та позик; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів.

На підставі визначених показників можна виділити п'ять рівнів фінансової сталості та відповідно п'ять рівнів фінансової безпеки:

1. абсолютна фінансова стійкість та абсолютна фінансова безпека – підприємству достатньо власних оборотних засобів для функціонування;
2. нормальна фінансова стійкість та нормальна фінансова безпека – підприємству практично достатньо власних оборотних засобів;
3. нестійкий фінансовий стан і нестійкий рівень безпеки – підприємству недостатньо власних оборотних засобів, також воно залучає середньострокові та довгострокові позики і кредити;
4. критичний фінансовий стан і критичний рівень безпеки – підприємство окрім середньострокових та довгострокових позик і кредитів, залучає короткострокові;
5. кризовий фінансовий стан і кризовий рівень безпеки – підприємство не може забезпечити фінансування своєї діяльності ані власними, ані залученими засобами [67].

Підсистема діагностики включає наступні елементи:

1. Експрес-діагностику – грубий, поверхневий, проте швидкий, нескладний і дешевий спосіб оцінки стану підприємства. Така діагностика допомагає на ранній стадії виявити ознаки розвитку кризового стану на підприємстві. Тому варто її проводити раз на місяць. В процесі експрес-діагностики аналізуються фінансовий стан та фінансова стійкість підприємства, за допомогою методів фінансового аналізу. При цьому заповнюється тестова анкета, яка складається з якісних показників. Вони оцінюються балами від 0 до 10, згідно з критеріями встановленими підприємством в залежності від методів, що використовуються при діагностиці. Якщо загальна оцінка перевищує небезпечний рівень, тоді потрібно проводити комплексну діагностику, для визначення причин розвитку кризового стану на підприємстві, а також конкретних слабких місць в діяльності господарюючого суб'єкта.

2. Комплексний аналіз поєднує в собі методи кількісного та якісного аналізу, і дає можливість оцінити реальний ступінь загрози та фінансову

ситуацію суб'єкта господарювання. Його варто проводити щоквартально. Якісний аналіз – це розширена тестова анкета, в якій значно більше критеріїв оцінки. Принцип її заповнення аналогічний до заповнення анкети експрес-діагностики. Це допомагає побачити більш повну картину кризової ситуації суб'єкта господарювання та оцінити рівень загрози фінансовій безпеці діяльності суб'єкта підприємництва.

3. Фундаментальна діагностика. Її основою є комплексна діагностика. За допомогою цього типу аналізу визначають стадію життєвого циклу суб'єкта господарювання та критичні ризики для підприємства, за допомогою максимального діагностичного інструментарію. Цей тип діагностики варто проводити раз на рік. Проводячи вказані діагностики у господарюючого суб'єкта з'являється можливість попередити загрозу настання кризових явищ в діяльності підприємства та визначити причини їх настання. Це створює необхідні передумови для вибору важелів та методів попередження ймовірних криз і забезпечити ефективну та результативну діяльність підприємства. Основою системи забезпечення фінансової безпеки підприємства є підсистема фінансових методів і важелів. Її метою є усунення кризових явищ, їх наслідків та причин, що їх спричинили. Комбінація методів та важелів дає можливість значно покращити рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання, а також обрати оптимальну антикризову стратегію і інструментарій.

До фінансових методів відносять управління прибутком, витратами, капіталом, інвестування, кредитування, фінансовий облік, фінансове регулювання та фінансове планування, страхування тощо. Фінансові важелі включають прибуток, дохід, витрати, податки, дивіденди, капітал, фінансові санкції, фінансове стимулювання, заробітна плата та інші [70]. Використання адекватних методів та важелів дозволить значно підвищити результативність діяльності суб'єкта підприємницької діяльності та його фінансову безпеку. Одним із найбільш важливим елементом усієї системи забезпечення фінансової безпеки підприємства є інформаційне забезпечення. Воно

складається із актуальної фінансової звітності суб'єкта підприємницької діяльності та відомостей про конкурентний стан підприємства на ринку, а також має включати кількісні і якісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність ймовірних ризиків або загроз, сформовані фінансові інтереси підприємства та стан їх реалізації, стратегічний план забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності, параметри використання фінансових ресурсів та джерела їх надходжень.

Саме на її основі проводять усі дослідження ефективності діяльності підприємства. Також, важливим елементом системи фінансової безпеки є підсистема управління ризиками, яка включає в себе усунення або запобігання ризику, зменшення несприятливого впливу тих чи інших факторів на результати підприємницької діяльності, передачу ризику шляхом його страхування та оволодіння ризиком. В основі забезпечення фінансової безпеки підприємства лежить концепція системного поєднання функцій контролю, планування, зворотного зв'язку та інформаційного забезпечення.

Саме підсистема контролю має поєднувати між собою усі елементи системи. Контроль – процес забезпечення досягнення суб'єктом господарювання цілей своєї діяльності. Основними завданнями підсистеми є порівняння досягнутих результатів з очікувальними показниками і визначення ступеня їх відхилення, контроль за належним виконанням інших підсистем своїх функцій, оцінка ефективності та результативності їх діяльності.

Система контролю дозволяє суттєво підвищити ефективність дії системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. Метою підсистеми є своєчасне виявлення відхилення від нормального процесу діяльності суб'єкта підприємницької діяльності та здійснення адекватних управлінських заходів щодо покращення становища для забезпечення досягнення поставлених цілей діяльності підприємства. Оцінка результатів забезпечення фінансової безпеки господарюючого суб'єкта здійснюється в порівнянні ситуації з прийнятним критерієм, нормою, чи взірцем [76].

Отже ця підсистема має контролювати належне виконання функцій іншими підсистемами та проводити оцінку ефективності і результативності їх діяльності. Підсистема контролю має виконувати наступні завдання.

1. контроль ефективності діяльності інших підсистем системи забезпечення фінансової безпеки підприємства;
2. оцінювати масштаби та причини кризи на основі даних інших підсистем та визначення результатів, що повинні бути досягнуті в результаті реалізації антикризових заходів;
3. оцінка ефективності та результативності заходів, що використовуються суб'єктом підприємницької діяльності для нівелювання кризових явищ, висновки щодо їх ефективності та, у разі необхідності, прийняття рішення щодо запровадження додаткових заходів;
4. порівняння отриманих результатів з нормативними показниками;
5. визначення рівня відхилення досягнутих результатів від очікуваних;
6. контроль над реалізацією завдань фінансового управління;
7. спостереження за ходом розробки оперативних рішень з стабілізації діяльності суб'єкта господарювання;
8. забезпечення обміну інформаційними потоками між підсистемами та обробка інформаційних потоків всередині системи [33].

Об'єктами дії підсистеми є діяльність, тобто антикризові заходи і поточна фінансова діяльність підприємства, та результати – висновки підсистеми діагностики, результати антикризових заходів та результати діяльності господарюючого суб'єкта. Із усіх підсистем системи забезпечення фінансової безпеки підприємства саме ця включає в себе аналітико-управлінські основи. Ключовими складовими підсистеми контролю й оцінки результатів є:

Аналітична складова – обмін інформаційними потоками між усіма підсистемами, аналіз змісту цих потоків, виявлення відхилень, аналіз причин кризових ситуацій, формування відповідних рекомендацій керівникам суб'єкта підприємницької діяльності.

Методологічна частина – розробка методології оцінки рівня фінансової безпеки, участь у розробці антикризових заходів. 3. Контроль – забезпечення достовірності даних від інших підсистем, контроль за виконанням ними покладених на них функцій [38].

Для ефективної та коректної роботи системи забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності необхідно проводити поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль проводять під час діяльності господарюючого суб'єкта та виконання антикризових заходів. Основною метою цього типу контролю є аналіз відповідності фактичних показників до поставлених задач або нормативних результатів. Також оцінюється результативність та адекватність заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства та позитивних результатів його діяльності. За фактом закінчення звітного періоду чи закінчення строків реалізації антикризових заходів на підприємстві проводять підсумковий контроль. Його метою є перевірка відповідності фактичних результатів поставленим задачам чи цілям [27].

Також до функцій цього типу контролю можна віднести оцінку ефективності прийнятих заходів та ухвалення рішень щодо необхідності застосування додаткових заходів забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

Основною функцією підсистеми контролю та оцінки результатів є аналіз та оцінка результатів діяльності системи забезпечення фінансової безпеки підприємства в цілому та ефективність діяльності кожної її складової. Результатом цієї оцінки є формування висновків [43].

Для того щоб реалізувати цю функцію необхідно контролювати виконання плану, проводити аналіз відхилення та вносити адекватні корективи. Виявити відхилення від виконання плану можна за допомогою управління відхиленням, тобто за допомогою принципу управління, при якому необхідно концентрувати увагу лише на істотних відхиленнях і не звертати уваги на ті, що виконуються задовільно. Тобто порівнюючи

завдання та фактичне виконання розподілити відхилення на істотне та неістотне. Це допоможе виявити сфери ефективності або, навпаки, неефективності системи забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності.

Важливим є не тільки встановлення причини відхилення, а й прийняття коригуючих заходів для вирішення проблеми. Найскладнішим етапом роботи підсистеми контролю та оцінки результатів є встановлення допустимих меж відхилення показників та оцінка ступеня нейтралізації кризового явища [10].

Обґрунтування необхідних заходів відбувається лише після визначення реальних результатів та порівняння їх з нормативними значеннями. Існує три варіанти заходів, які можуть використовуватися суб'єктом господарювання, спираючись на результати оцінки результатів. Це – не здійснювати ніяких дій, розробити план застосування додаткових заходів задля стабілізації діяльності підприємства або відкоригувати цільові параметри. Обирати шляхи подолання кризових явищ на підприємстві необхідно звертаючи увагу на розміри відхилень та причин, що призвели до них. Підсистема контролю є буфером між іншими підсистемами. Вона відповідає за обмін інформації між іншими підсистемами. Крім того, перевіряється і зворотній зв'язок, тобто вірність інтерпретації інформації, адже в подальшому вона буде використовуватися для планування, оцінки і управління діяльністю підприємства та забезпечення раціонального використання фінансових ресурсів суб'єкта підприємницької діяльності. Таким чином, підсистема контролю і оцінки результатів забезпечує взаємозв'язок між формуванням інформаційної бази, плануванням, діагностикою та контролем. Це останній етап процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства. Ця ланка об'єднує усю систему, ефективно координує її та оцінює ефективність виконання нею поставлених задач.

Отже, формування системи фінансової безпеки є однією з найважливіших умов ефективного функціонування та подальшого розвитку

підприємства. Основними структурними елементами системи забезпечення безпеки мають бути: фінансова діагностика, інформаційне забезпечення, управління фінансовими ризиками, підсистема фінансових методів і важелів забезпечення фінансової безпеки, контроль та оцінка результатів. Саме підсистема контролю є заключним етапом процесу забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності та виконує роль координаційної ланки, що поєднує всі інші складові системи.

Вказані заходи щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності мають бути регулярними та призводити до підвищення ефективності та результативності діяльності підприємства як в цілому, так і окремих його складових, підвищенню продуктивності, скороченню витрат, реструктуризації активів та пасивів суб'єкта підприємництва, удосконалення маркетингової політики. Кризовий стан вимагає від керівників підприємства прийняття відповідних рішень, які залежать від конкретних причин розвитку кризових явищ на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА

ГОСПОДАРЮВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТАК «БУКОВИНА»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Приватне акціонерне товариство «Авіакомпанія «Буковина» засноване відповідно до рішення фонду державного майна України (Наказ від 05.07.1999 р. № 11- АТ) шляхом перетворення державного підприємства у відкрите акціонерне товариство, відповідно до Закону України « Про господарські товариства » та «Порядку перетворення у процесі приватизації державних, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства» затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 11.09. 1996 р. № 1099. В подальшому, в зв'язку з приведенням в дію Закону України «Про акціонерні товариства» №514-VI від 17.09.2008р. змінився тип організаційно-правова форма на ПрАТ «Авіакомпанія «Буковина».

На підставі Сертифіката експлуатанта від 27.10.2011року серія АО №000067, виданого Державною авіаційною службою України ПрАТ «Авіакомпанія ”Буковина” здійснює свою діяльність. Даний документ засвідчує, що авіакомпанія задовольняє вимоги законодавства України про цивільну авіацію та здатна здійснювати (виконувати) польоти.

Авіакомпанія має право надавати послуги з перевезення пасажирів, вантажів повітряним транспортом на території України та поза її межами на підставі Ліцензії серія АГ № 505909 від 22.12.2011р.

Види економічної діяльності

Авіаційні регулярні пасажирські перевезення,

Авіаційні регулярні вантажні перевезення,

Авіаційні нерегулярні пасажирські перевезення

Органи управління підприємства

Загальні збори акціонерів, Правління, Наглядова рада, Ревізійна комісія.

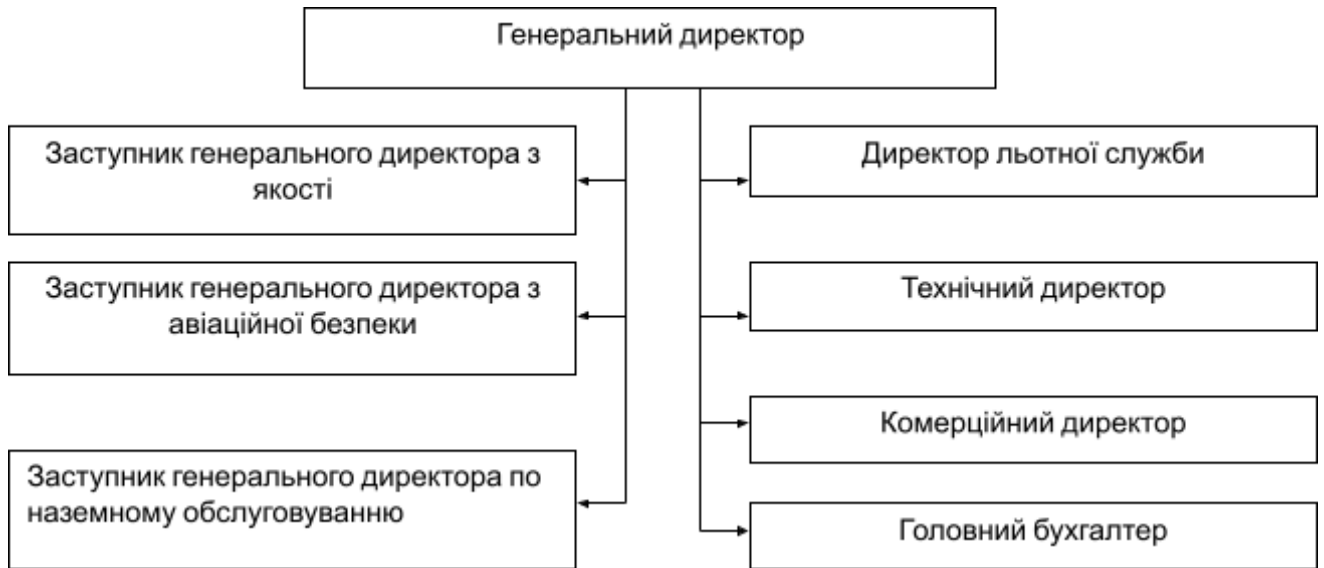

Рис.2.1 Організаційна структура управління ПРАТ АК «Буковина»

За Статутом Товариство здійснює наступні види діяльності:

1. здійснення регулярних внутрішніх та міжнародних повітряних перевезень пасажирів, вантажу, пошти та виконання спеціальних видів авіаційних робіт в народному господарстві;
2. здійснення договірних і чартерних внутрішніх та міжнародних перевезень пасажирів, вантажу та пошти;
3. надання заявленого переліку пасажиром і замовникам перед польотом, під час польоту та після польоту;
4. організація туристичних поїздок, організація, прийом та обслуговування іноземних туристів в Україні;
5. забезпечення льотної придатності повітряних суден авіакомпанії; -
6. здійснення інших видів діяльності, якщо вони не суперечать чинному законодавству України та міжнародним нормам.

Авіатранспортна послуга – це окрема робота, яка виконується авіакомпанією за кошти споживача послуги та спрямована на задоволення потреб усіх учасників авіатранспортної діяльності.

Штатний розклад авіакомпанії затверджує генеральний директор. На даний час штат складається із 100%, з них 60% льотного складу, і налічує такі відділи:

1. Льотна служба по управлінню якістю, контролем та безпекою польотів:

- підготовку льотного складу, щорічне медичне обслуговування
- проходження курсів підвищення кваліфікації;
- підготовку до польотів;
- виконання польотів;

2. Інженерно-авіаційна служба:

- виконує організацію і контроль за своєчасним і якісним проведенням технічного обслуговування усіх видів і форм, передбаченим Регламентом технічного обслуговування повітряних суден, сезонним, спеціальним технічним обслуговуванням, додатковими видами робіт (заміна двигунів, агрегатів, поточний ремонт і роботи по виконанню програм збільшення ресурсів і термінів служби) а також докомплектації повітряних суден згідно бюлетеням виробників.

Надійність і безпека польотів забезпечується комплексною системою щорічних перевірок технічного стану літаків авіакомпанії в кращих сервісних центрах Західної Європи, регулярною перепідготовкою екіпажів на базах компаній «Olympic Airways» (Греція) та «Czech Airlines» (Чехія).

Технічний персонал авіакомпанії щорічно проходить теоретичні і практичні заняття в навчальних центрах компаній «Boeing» (США), «Aeroplex» (Угорщина), «Olympic Airways» (Греція).

Упродовж звітнього року на ринку пасажирських та вантажних авіаперевезень працювало 09 вітчизняних авіакомпаній. За статистичними даними за 0М16 рік українськими авіакомпаніями виконано Т91R тис. комерційних рейсів Еза 0М1R рік - 661Р тис. рейсів). Кількість перевезених пасажирів збільшилась порівняно з попереднім роком на Р11Р відсотка та склала 80ТТ19 тис. чоловік.

Наведемо основних конкурентів компанії:

- «АероСвіт»
- «Міжнародні авіалінії України»
- «Азур Ейр Україна»
- «Роза вітрів»
- «ЯнЕйр»
- «Браво»
- «Атласджет Україна»

Суб'єктами надання послуг ТОiP для ПРАТ АК «Буковина» є досить широке коло організацій:

1. виробники основних засобів, що використовуються для здійснення польотів (перш за все авіабудівні підприємства);
2. постачальники запчастин та агрегатів;
3. сервісні організації з ТОiP;
4. інші авіакомпанії;
5. провайдери послуг ТОiP, що створені на базі виробника ПС, сторонньої авіакомпанії або лізингодавця.

Найбільшими виробниками ПС у світі є Airbus та Boeing; іншими значними гравцями сектору цивільного авіабудування є Embraer, Bombardier, Lockheed Martin Corporation. Серед виробників ПС, що знаходяться на теренах колишнього СРСР, варто назвати ПАТ «Авиационный комплекс имени С. В. Ильюшина», ПАТ «Объединенная авиастроительная корпорация», Державний авіабудівний концерн «Антонов». Найпотужнішими світовими виробниками авіаційних двигунів є корпорації General Electric, Pratt & Whitney, Rolls-Royce, SNECMA, Honeywell.

Авіаремонтні заводи є спеціалізованими на здійснення процесів ТОiP для ПС певного типу. В Україні це, перш за все, Державне підприємство «410 завод цивільної авіації», яке здійснює ТОiP літаків марки «Антонов».

Що стосується авіатранспортних підприємств, які мають можливості (ангари, обладнання, кваліфікованих робітників) та дозволи для здійснення

ТOiP як власних ПС, так і машин сторонніх авіакомпаній, то найбільшими з них є British Airways, American Airlines, United, American, Iberia.

Ці авіакомпанії по суті виступають операторами послуг ТOiP. Також розрізняють провайдерів послуг ТOiP, що діють в межах групи виробника ПС чи авіакомпанії. Серед останніх варто відзначити Lufthansa Technik, Air France Industries/KLM Engineering, Singapore Engineering Company.

Проаналізуємо основні техніко-економічні показники підприємства (табл 2.1)

Т а б л и ц я 2.1

Аналіз техніко-економічних показників ПРАТ АК «Буковина» за період 2017 – 2019рр.

Показники (тис. грн)	2017	2018	2019	Відхилення +/-		Темп приросту,%		Темп росту, у скільки разів	
				2019 до 2017	2019 до 2018	2019 до 2017	2019 до 2018	2019 до 2017	2019 до 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід	2597506	8583924	10730122	8132616	2146198	313,09	25,0	4,13	1,25
Собівартість реалізованих послуг	2119329	4974227	5514991	3395662	540764	160,22	10,9	2,60	1,10
Валовий прибуток	478177	3609697	5215131	4736954	1605434	990,62	44,5	10,90	1,44
Фінансові результати операційної діяльності від	111183	2504995	3875071	3763888	1370076	3385,3	54,7	34,85	1,54
Фінансові результати до оподаткування до	-400972	2063549	2306857	2707829	243308	675,3	11,8	6,753	1,11
Чистий прибуток	-293255	1319191	1560367	1853622	241176	632,1	18,3	6,32	1,18
Середньооблікова чисельність робітників (є б)	355	358	341	-14	-17	-4,0	-4,6	0,95	0,95
Середньорічна вартість активів: необоротних активів	1456962,5	3141612	2893097	1436135	-248515	98,6	-7,9	1,98	0,92
оборотних активів	735964	4478311,5	9759728	9023764	5281417	1226,1	117,9	13,26	2,17
Фондовіддача	1,8	2,7	3,7	1,9	1	105,6	37,0	2,05	1,37

Продуктивність праці	729,8	2397,7	3141,1	2411,3	743,4	330,4	31,0	4,30	1,31
Рентабельність господарської діяльності	-79	119	116	158	-3	200,0	2,5	2,468	0,97

Джерело: за даними додатків А, Б, В,

За наведеними даними можна зробити наступні висновки.

Дохід від реалізації наданих послуг підприємства в 2019 році збільшився порівняно з 2017 роком на 8132616 тис. грн., або 313,09%, а порівняно з 2018 роком – на 2146198 тис. грн., або на 25%.

Собівартість наданих послуг також мала тенденцію до збільшення. В 2019 році вона збільшилася на 3395662 тис. грн., або на 160,22 %, порівняно з 2017 роком і на 540764 тис. грн., або 10,9 % порівняно з 2018 роком.

Менший темп зростання собівартості вплинув на підвищення валового прибутку підприємства на 4736954 тис. грн., або на 990,62 % порівняно з 2017 роком та на 1605434 тис.грн або на 44,5 % в порівнянні з 2018 роком.

Фінансовий результат від операційної діяльності в 2019 році збільшився на 3763888 тис. грн., або 3385,3% порівняно з 2017 роком, а порівняно з 2018 роком – збільшився на 1370076 тис. грн., або 54,7%.

Фінансові результати до оподаткування в 2019 році збільшився на 2707829 тис. грн., або 675 % порівняно з 2017 роком, а порівняно з 2018 роком – збільшився на 243308 тис. грн., або 11,8%.

Чистий прибуток в 2019 році зріс порівняно з 2017 роком на 1853622 тис. грн., або 632,1%, а порівняно з 2018 роком – на 241176 тис. грн., або 18,3%. Вперше за аналізований період підприємство отримало прибуток у 2018 році.

Середньооблікова чисельність працівників зменшилася в порівнянні з 2017 роком на 143 чол. або на 4%, а в порівнянні з 2018 роком - на 164 чол., або на 4,6%.

Середньорічна вартість необоротних активів підприємства зросла в порівнянні з 2017 роком на 1436135 тис.грн. або на 98,6%, та в порівнянні з 2018 роком вона зменшилася на 248515 тис.грн. або на 7,9%

Середньорічна вартість оборотних активів підприємства постійно зростала – в порівнянні з 2017 роком на 9023764 тис.грн. або на 1226 %, в порівнянні з 2018 роком – на 5281417 тис.грн. або на 117,9 %.

Фондовіддача зросла відповідно на 1,9 та 1 тис.грн., що свідчить про більш ефективне використання основних засобів. Також постійно відбувалося зростання продуктивності праці, незважаючи на зменшення персоналу – на 2411,3 тис.грн/особу в порівнянні з 2017 роком, та на 743,4 тис.грн. на особу в порівнянні з 2018 роком.

Також відбулося зростання рентабельності господарської діяльності на 195 в порівнянні з 2017 роком, коли чистий прибуток був від'ємний, та зменшення на 3 п.п. в порівнянні з 2018 роком.

Отже, з наведених даних можна зробити висновок, що підприємство нарощує свою потужність, підвищує свою прибутковість, що позитивно впливає на економічні показники діяльності підприємства.

2.2. Комплексний аналіз рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства

Перш ніж перейти до оцінки напрямів фінансової безпеки підприємства, необхідно детально проаналізувати його внутрішнє середовище, оскільки саме воно є суб'єктивним фактором, який впливає на величину показників фінансової безпеки. Найповніше внутрішнє середовище підприємства можна охарактеризувати через оцінку його основних економічних показників.

Аналіз фінансових результатів передбачає виконання наступних завдань:

1. оцінка ймовірності отримання прибутку пропорційно до наявного ресурсного потенціалу підприємства;

2. постійний моніторинг процесу динаміки прибутку і факторами його зміни;
3. постійний факторний аналіз, при чому враховуються як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу на прибуток;
4. виявлення резервів збільшення суми прибутку і підвищення рівня прибутковості бізнесу;
5. розробка пропозицій для підвищення ефективності системи керування прибутком.

Основними джерелами інформації в аналізі фінансових результатів прибутку є накладні на відвантаження продукції, дані аналітичного бухгалтерського обліку за рахунками результатів, фінансової звітності ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати»(додатки А,Б,В).

Аналізуючи склад і динаміку прибутку, слід мати на увазі, що його обсяг багато в чому залежить і від облікової політики підприємства. Закон про бухгалтерський облік та інші нормативні документи надають право суб'єктам господарювання самостійно обирати деякі методи обліку, що здатні істотно вплинути на формування фінансових результатів. Чинні нормативні акти допускають такі методи регулювання прибутку суб'єктом господарювання.

Розглянемо порядок формування та динаміку фінансових результатів діяльності підприємства (таб.2.2).

Таблиця 2.2

Формування прибутку від операційної діяльності ПРАТ АК «Буковина» за 2017-2019 рр

№. п/п	Показники	2017	2018	2019	Відхилення		Відхилення	
					2019 до 2017		2019 до 2018	
					+/-	%	+/-	%
1	Чистий дохід від реалізації	2597506	8583924	10730122	8132616	313,09	2146198	25,0

2	Собівартість реалізованої продукції	2119329	4974227	5514991	3395668	160,22	540764	10,9
3	Валовий прибуток	478177	3609697	5215131	4736954	990,62	1605434	44,5
5	Адміністративні витрати	148487	657976	774110	625623	421,33	116134	17,7
6	Витрати на збут	218507	446726	565950	347443	159,00	119224	26,7
8	Фінансовий результат від операційної діяльності	111183	2504995	3875071	3763888	3385,30	1370076	54,7
9	Інші фінансові доходи	2043	9572	15749	13706	670,87	6177	64,5
	Інші доходи	27672	92620	181248	153576	554,98	88628	95,7
10	Фінансові витрати	43204	31898	70923	-264819	78,87	39025	122,3
	Інші витрати	206128	199029	1465816	1259688	611,11	1266787	636,5
11	Фінансовий результат звичайної діяльності до оподаткування (8-9)	-400972	2063549	2306857	2707829	675,31	243308	11,8
12	Податок на прибуток від звичайної діяльності	107717	744358	746490	638773	593,01	2132	0,3
13	Чистий прибуток підприємства	-293255	1319191	1560367	1853622	632,08	241176	18,3

Джерело: за даними додатку А, Б, В, Г

Як видно з даних таблиці 2.3. на формування фінансового результату у 2019 році позитивно вплинули наступні статті:

- збільшення чистого доходу в 4 рази в порівнянні з 2017 роком і в 1,25 рази в порівнянні з 2018 роком;
- збільшення інших фінансових доходів в 10 разів;

- збільшення інших доходів у 6,54 разів в порівнянні з 2017 роком та в 1,95 разів порівняно з 2018 роком.

Негативний вплив на формування прибутку становили наступні статті:

- збільшення собівартості продукції в 1,10 разів в порівнянні з 2018 роком;
- збільшення адміністративних витрат у 1,17 разів в порівнянні з 2018 роком;
- збільшення витрат на збут у 1,26 разів в порівнянні з 2018 роком;
- підвищення фінансових витрат у 2,22 рази в порівнянні з 2018 роком;
- збільшення інших витрат у 7,36 разів.

Дані наведені в таблиці 2.1. свідчать, що підприємство було прибутковим у 2018-2019 рр. На суму прибутку від операційної діяльності впливають витрати, пов'язані з адмін управлінськими витратами. З отриманих даних можна зробити висновок, що на підприємстві спостерігалось значне підвищення витрат, особливо фінансових та інших витрат. Це пов'язано з простроченням виплат за кредитами і застосуванням штрафних санкцій.

Доцільно відмітити, на фінансовий результат мають вплив витрати. Розглянемо складові собівартості за елементами (табл. 2.3).

Т а б л и ц я 2.3

С к л а д о в і в и т р а т з а е л е м е н т а м и П Р А Т
А К « Б у к о в и н а » з а 2017-2019 р р

№. п/п	Показники	2017	2018	2019	Відхилення 2019 до 2017		Відхилення 2019 до 2018	
					+/-	%	+/-	%
1	Матеріальні затрати	8475644	8569922	4486747	-3988897	-47,1	-4083175	-47,6
2	Витрати на оплату праці	2369256	2432023	1378749	-990507	-41,8	-1053274	-43,3
3	Відрахуванн я на	857524	875225	495925	-361599	-42,2	-379300	-43,3

	соціальні заходи							
5	Амортизація	893367	938546	559064	-334303	-37,4	-379482	-40,4
6	Інші операційні витрати	2245455	2344727	8704217	6458762	287,6	6359490	271,2
	Разом	14841246	15160443	15624702	783456	5,3	464259	3,1

Джерело: заданими додатку Б, Г

Дослідивши показники динаміки елементів витрат у табл 2.2, можна зробити висновок, що протягом 2017-2018 років виробництво було матеріаломістке – величина матеріальних витрат була найбільшою серед елементів, а в 2019 році сума інших операційних витрат зросла майже втричі. Це вплинуло на зростання витрат протягом періоду, оскільки всі інші витрати мали тенденцію до зменшення.

Так, матеріальні витрати зменшилися порівняно з 2017 роком на 47,1%, в порівнянні з 2018 роком на 47,6%.

Теж саме спостерігалось з фондом заробітної плати і відрахувань на соціальні заходи - зменшення майже 2 рази. Також зменшилася амортизація основних засобів, що свідчить про значне оновлення основних засобів. Можна зробити висновок про неоптимальне зростання витрат підприємства.

Отже, діяльність підприємства у 2019 році була прибутковою. Одночасно негативний вплив на формування прибутку справило зростання собівартості продукції, збільшення адміністративних витрат, витрат на збут, підвищення фінансових витрат.

Зростання інших операційних витрат показало значні резерви зі зростання прибутку. Резервами зростання прибутку є: зменшення інших операційних витрат, до яких можна віднести суму простроченої дебіторської заборгованості та сформованого резерву сумнівних боргів; втрати від знецінення запасів; нестачі й втрати від псування цінностей; визнані штрафи, пеня, неустойка.

Пріоритетними напрямками підвищення фінансової безпеки є удосконалення структури активів і пасивів підприємства, створення умов для

розвитку підприємництва і підприємницької діяльності, створення сприятливого клімату для бізнесу та інвесторів.

Фінансово стійке підприємство практично не залежить від коливань ринкової кон'юнктури, воно менше ризикує опинитися на межі банкрутства, що збільшує його інвестиційну привабливість. Оцінка фінансового стану дає змогу інвесторам визначити фінансові можливості розвитку підприємства на майбутнє.

Сутність аналізу ліквідності балансу полягає у розрахунку співвідношення активу зі статтями пасиву. Групування активів відбувається за ступенем зростання їх ліквідності, а в пасиві заборгованість розташовується за термінами погашення чим нижче, тим швидше. Якщо таке порівняння показує достатність активів, можна зробити висновок про ліквідність балансу і підприємство платоспроможне і навпаки(табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Групування активів для аналізу ліквідності ПРАТ АК «Буковина» у 2017 – 2019 рр.

Найменування статті активу	2017	2018	2019
Абсолютно ліквідні активи А1	45822	457258	950503
Швидко реалізуємі активи А2	479290		
Повільно реалізуємі активи А3	275192		
Важко реалізуємі активи А4	1523868	4588499	5293515

Джерело: за даними додатків А-Г

Таблиця 2.5

Групування пасивів для аналізу ліквідності ПРАТ АК «Буковина» у 2017– 2019 рр.

Найменування статті активу	2017	2018	2019
Найтерміновіші зобов'язання (П1)	885297	279907	592548

Короткострокові пасиви (П2)	599384		
Довгострокові пасиви (П3)	262344	1400102	1829504
Постійні пасиви (П4)	594137		

Джерело: за даними додатків А-Г

Зіставивши відповідні групи активів і пасивів в таблицях 2.4 та 2.5 можна зробити висновок, що баланс підприємства ПРАТ АК «Буковина» частково не є ліквідним, оскільки частково не виконується рівність $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$. Це означає, що підприємство своїми найбільш ліквідними грошовими активами не може покрити поточні зобов'язання.

Рівності мають вигляд:

2017р. $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 > П4$.

2018р. $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 > П4$.

2019р. $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 > П4$.

В нашому випадку в 2017, 2018 та 2019 рр. не дотримана нерівність $A2 < П2$, Отже баланс не можна вважати повністю ліквідним.

Проаналізуємо ліквідність підприємства за допомогою коефіцієнтів ліквідності (табл. 2.6)

Т а б л и ц я 2.6

Коефіцієнти ліквідності ПРАТ АК «Буковина» у 2017-2019 рр.

Показники	Норматив. знач.	Рік			Відхилення +/-	
		2017	2018	2019	2019 до 2017	2019 до 2018
		Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	< 2	0,53		
Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 1	0,35	1,06	1,1	0,75	0,04
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,03	0,53	0,32	0,29	-0,21

Джерело: за даними додатків А-Г

Аналіз динаміки коефіцієнтів поточної ліквідності проведений в табл. 2.9 показує, що в 2017 році підприємство не може покрити заборгованість за рахунок оборотного капіталу. Причому коефіцієнт покриття набагато нижчий за нормативне значення, і з кожним роком мав тенденцію до зменшення. Починаючи з 2018 року показники ліквідності зростають, та перевищують ненормативне значення.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, що негайно підприємство може погасити заборгованість у 2017 році на 3% відповідно, що значно нижче обов'язкових 20%, а в 2018-2019 рр. ця цифра зростає до 53%, потім знижується до 32%, але знаходиться в межах нормативів.

Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, міру фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів в змінюваному внутрішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого ризику [10]. Виходячи з цього, фінансову стійкість можна розглядати як узагальнюючу характеристику підприємства. Поняття «стійкість» є динамічною характеристикою об'єкта. Деякі науковці вважають стійкість характеристикою стану, тому під час аналізу фінансового стану оцінюють і фінансову стійкість. Інші вважають більш узагальнюючою характеристикою саме фінансову стійкість організації, а фінансовий стан лише складовою, проявом стійкості. Але об'єднує ці підходи те, що оцінка фінансової стійкості дає змогу виявити слабкі сторони підприємства і визначити стабільність його положення. Фінансова стійкість характеризується певними пропорціями між окремими групами активів і пасивів, а також можливістю поступального розвитку організації без загрози виникнення кризових ситуацій.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачених), що впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинен бути висновок щодо його спроможності здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження такого стану підприємства [13]. Аналіз фінансової стійкості повинен показати наявність або відсутність у підприємства можливостей із залучення додаткових позикових коштів, здатність погасити поточні зобов'язання за рахунок активів різного ступеня ліквідності. Найбільш повно фінансова стійкість може бути розкрита на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. При врівноваженості активів і пасивів за термінами використання і по циклах забезпечується збалансованість припливу і відтоку грошових коштів, а отже, платоспроможність підприємства і його фінансова стійкість. Звідси випливає, що аналіз фінансової рівноваги активів і пасивів балансу є основою оцінки фінансової стійкості підприємства, його ліквідності та платоспроможності.

Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів): коефіцієнта платоспроможності (автономії), коефіцієнта фінансування, коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами та коефіцієнта маневреності власного капіталу

Фінансова стійкість підприємства – це показники такого стану його фінансових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства за рахунок власних коштів, забезпечує підвищення прибутковості при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності.

Для більш детальної характеристики фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина» необхідно провести аналіз відносних показників, що характеризують фінансову стійкість (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Відносні показники фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина» за 2017-2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019	Відхи л. 2019 р. до 2017 р., +/-	Відхи л. 2019 р. до 2018 р., +/-
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,25	0,7	0,64	0,2	-0,06
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,33	2,33	1,77	0,97	-0,56
Коефіцієнт фінансової залежності	3,94	1,42	1,56	-0,68	0,14
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	-1,12	0,62	0,67	0,86	0,05
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-0,19	0,42	0,56	0,82	0,14
Коефіцієнт покриття власним капіталом оборотних коштів	0,72	2,38	1,78	0,32	-0,6
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,75	0,3	0,36	-0,2	0,06
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,2	0,15	0,17	-0,21	0,02

Джерело: за даними додатків А-Г

На підставі розрахунків, наведених у таблиці 2.7, можна зробити наступні висновки щодо фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина».

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) на протязі періоду 2017 р. має чітку тенденцію до зниження. У 2019 році він зріс в порівнянні з 2017 роком на 0,2, а відносно 2018 року він зменшився на 0,06 пункти. Отже, після 2017 року цей коефіцієнт свідчить про незалежність підприємства від позикових джерел.

Щодо коефіцієнта фінансової стабільності підприємства, то він у 2017 році мав значення 0,33. Це означає, що підприємство не могло покрити свої зобов'язання за рахунок власних коштів. Його зростання у 2018-2019 рр., говорить про те, що ПРАТ АК «Буковина» вжили заходи щодо його збільшення.

Коефіцієнт фінансової залежності показує яка сума залучених коштів підприємства припадає на 1 грн. власних коштів. У 2019 році цей показник зменшився по відношенню до 2017 року на 0,68%, а порівняно з 2018 роком у 2019 році зріс на 0,14., і становив 1,56. Це говорить про те, що 1.56 грн. залучених коштів припадає на 1 грн. власних коштів. Впродовж 2018-2019 рр. коефіцієнт фінансової залежності не перевищував нормативне значення – 2. Це означає невисоку залежність підприємства від залучених джерел.

Так, оцінювання стану мобільності вільних оборотних коштів застосовують коефіцієнт маневреності власного капіталу, який показує, яка частка власного капіталу використовується для забезпечення оборотними коштами операційної діяльності, тобто яка частина вкладена в оборотні засоби, а яка капіталізована. Нормативне значення цього показника становить більше 0,5. На ПРАТ АК «Буковина» цей показник у 2017 році має від'ємне значення як і сума власного оборотного капіталу. У 2018-2019 рр. динаміка цього коефіцієнта покращилася, у підприємства з'явилися власні обігові кошти. Відповідно всі коефіцієнти, пов'язані з власним оборотним капіталом покращилися.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу у 2019 році знизився на 0,2 п. по відношенню до 2017 року що відповідає нормативному значенню – менше 0,5. . Значення цього показника у 2019 році говорить про те, що 0,36 – це частка позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно ПРАТ АК «Буковина».

Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів у 2019 році зменшився порівняно з 2017 роком на 0,21 п., і в порівнянні з 2018 зріс на 0,02, що є негативним явищем для ПРАТ АК «Буковина». Це свідчить про

зниження ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Таким чином, проаналізувавши відносні показники фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина» можна зробити висновок, що за аналізований період всі показники покращилися, і почали відповідати нормативним значенням. Зростання нормативної фінансової стійкості підприємства свідчить про спроможність розраховуватися як з поточними так і з довгостроковими зобов'язаннями. Ситуація на підприємстві з кожним роком покращується. В табл. 2.8 представлено абсолютні показники фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.8

Абсолютні показники фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина» у 2017 - 2019 роках

Показник	2017	2018	2019	Відхилення +/-	
				2019 р. до 2017 р.	2019 р. до 2018 р.
1. Постійні пасиви (ПП)	594137	9238421	10762429	10168292	1524008
2. Активи, що важко реалізуються (А _{ВР})	1523868	4892396	5342957	3819089	450561
3. Власні оборотні кошти (ВОК)	-929731	4346025	5419472	6349203	1073447
4. Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	262344	1400102	1829504	1567160	429402
5. Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	-667387	5746127	7248976	7916363	1502849
6. Короткострокові кредити банків (КК)	599384	440015	494668	-104716	54653
7. Загальна сума основних джерел фінансування запасів	-68003	6186142	7743644	7811647	1557502
8. Запаси (З)	275192	5491212	7224122	6948930	1732910
9. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів	-1204923	-1145187	-1804650	-599727	-659463
10. Надлишок (нестача) власних	-942579	254915	24854	967433	-230061

оборотних коштів та довгострокових зобов'язань					
11. Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	-343195	694930	519522	862717	-175408
Тип фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан {0, 0, 0}	Нормальна фінансова стійкість {0, 1, 1}	Нормальна фінансова стійкість {0, 1, 1}		

Проведені розрахунки свідчать про те, що підприємство може бути віднесене до одного з чотирьох типів фінансової стійкості (табл. 2.8). Ці типи відрізняються співвідношенням матеріальних оборотних коштів і виду джерел їх фінансування. Таким чином, за результатами аналізу даних табл. 2.8 визначається тип фінансової стійкості підприємства.

На кінець 2018 та 2019 років на підприємстві спостерігався стабільний фінансовий стан.

За даними таблиці видно, що нормальна фінансова стійкість показує повне покриття позиковими коштами потреб в оборотних активах. У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також довгострокові залучені кошти. З погляду фінансового менеджменту такий тип фінансування є найбільш бажаним для підприємства.

Визначення типу фінансового стану відбувається залежно від надлишку або нестачі планових джерел коштів для формування запасів і витрат (постійної частини оборотних активів), виділяють чотири типи фінансової стійкості. Фінансовий стан підприємства є абсолютно стійким в тому випадку, якщо запаси і витрати менше суми планових джерел їх формування. Якщо запаси і витрати дорівнюють сумі джерел їх формування, то

підприємство має нормальну стійкість, при якій гарантується його платоспроможність.

Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан характеризується порушенням платіжного балансу при одночасному збереженні можливості відновлення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел в оборот підприємства (резервного фонду, фонду накопичення та споживання), кредитів банку на тимчасове поповнення оборотних коштів, підвищення нормальної кредиторської заборгованості над дебіторською.

Підприємство знаходиться у кризовому становищі, тобто на межі банкрутства в тому випадку, якщо активи підприємства більше сум планових джерел їх формування і тимчасово вільних коштів. Рівновага платіжного балансу в такій ситуації забезпечується за рахунок прострочених платежів по оплаті праці, позичках банку, постачальникам, бюджету.

Мета оцінки ділової активності підприємств — дати об'єктивну оборотності показників майна. Проаналізуємо коефіцієнти ділової активності (табл 2.9).

Таблиця 2.9

Показники ділової активності ПРАТ АК «Буковина» за 2017-2019 рр.

Показники	2017	2018	2019	Відхилення +/-	
				2019 р. до 2017 р.,	2019 р. до 2018 р.
Коефіцієнт оборотності активів	1,1	0,7	0,7	-0,4	0
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	3,2	0,5	1,0	-2,2	0,5
Тривалість обороту оборотних засобів	113,3	719,7	376,6	263,3	-343,1
Коефіцієнт оборотності запасів	9,4	1,6	1,5	-7,9	-0,1
Тривалість обороту запасів, днів	38,1	230,3	242,4	204,3	12,1

Коеф. оборотності дебіторської заборгованості	5,4	6,4	4,2	-1,2	-2,2
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	66,4	56,3	84,9	18,5	28,6
Коеф. оборотності кредиторської заборгованості	1,7	3,4	2,7	1	-0,7
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів	205,8	106,8	133,7	-72,1	26,9
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	4,4	0,9	1,0	-3,4	0,1
Тривалість обороту власного капіталу	82,3	387,4	361,1	278,8	-26,3

Джерело: за даними додатків А-Г

Коефіцієнт оборотності активів розраховується як відношення чистого доходу від реалізації послуг до величини майна, його зниження у 2018 та 2019 рр. свідчить про погіршення ділової активності.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів розраховується як відношення чистого доходу від реалізації послуг до середньорічної величини оборотних активів підприємства і показує ефективність використання оборотних коштів підприємства. У 2019 році він знизився в порівнянні з 2017 на 2,2 а в порівнянні з 2018 р. зріс на 0,5. Отже, ефективність використання оборотних коштів підвищується, про що свідчить зниження терміну їх обертання на 343 дні..

Коефіцієнт оборотності запасів. Свідчить про те, скільки раз обертаються запаси, скільки їх потрібно для забезпечення поточного обсягу продажу. Чим вищий цей коефіцієнт, тим швидше обертаються запаси. Зменшення коефіцієнта на 7,9 у 2019р. в порівнянні з 2017 і на 0,1 в порівнянні з 2018 р., свідчить про зменшення швидкості оборотності запасів, тобто зниження ефективності їх використання. Поділивши тривалість

звітнього періоду (1 рік) на коефіцієнт оборотності запасів, отримаємо кількість днів необхідну на один оборот запасів. Тривалість обороту збільшилася на 204 дні в порівнянні з 2017 роком та на 12 днів в порівнянні з 2018 роком.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. Означає відношення чистого доходу від реалізації послуг до середньої дебіторської заборгованості і показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством. Тобто, у скільки разів чистий дохід перевищує середню дебіторську заборгованість. У 2019 році в порівнянні з 2017 роком він знизився на 1,2, а з 2018 р. - на 2,2, отже, швидкість обертання дебіторської заборгованості низька. Термін обертання дебіторської заборгованості відповідно зростає. Це вимагає покращення роботи з дебіторами.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) до поточних зобов'язань. Цей коефіцієнт показує у скільки разів чистий дохід перевищує середню кредиторську заборгованість. За аналізованого періоду коефіцієнт зростав відповідно на 1 в порівнянні з 2017 роком та знизився на 0,7 в порівнянні з 2018 роком, а тривалість обертання збільшувалася протягом 2019 року. Це є не досить поганим показником, оскільки залучаються додаткові кошти.

Погіршення ділової активності спостерігається і на оборотності власного капіталу, тривалість обороту якого зростає в порівнянні з 2017 роком, але має незначне зменшення в порівнянні з 2018 роком.

Можна зробити висновок, що ділова активність підприємства в порівнянні з 2017 роком покращилася, але в порівнянні з 2018 роком вона погіршилася за винятком кредиторської заборгованості.

Обов'язковою і важливою складовою фінансового аналізу має бути оцінка показників рентабельності підприємства.

Рентабельність – це якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання ресурсів, що є в наявності, в процесі виробництва і реалізації продукції(табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Показники рентабельності ПРАТ АК «Буковина» за 2017-2019 рр.

Показники	2017	2018	2019	Відхилення +/-	
				2019 р. до 2017 р.	2019 р. до 2018 р.,
Рентабельність реалізації %	-	26	28	21,3	2
Рентабельність основної діяльності, %	22,5	15,2	17	-12,8	1,8
Рентабельність власного капіталу, %	-	11	15	1,1	4
Рентабельність активів, %	1,5	4,4	2,54	2,9	-1,9
Рентабельність оборотних активів	-	7,6	7,1	1,5	-0,5

Джерело: за даними додатків А-Г

Оскільки в 2017 році діяльність підприємства була збитковою, відповідно показники рентабельності реалізації продукції та власного капіталу за 2017 рік відсутні. В 2018-2019 рр. - рентабельність основних показників зростає і знаходиться на досить високому рівні.

Показник рентабельності активів у 2017 був 1,5, та у 2019 зріс на 2,9.

Отже, фінансову безпеку підприємства як комплексну величину характеризують платоспроможність і фінансова стійкість, ділова активність, ліквідність та рентабельність. За останні 2018-2019 рр. на підприємстві спостерігався стабільний фінансовий стан, достатня кількість оборотних коштів, що свідчить про достатній рівень фінансової безпеки. Керівництву підприємства необхідно звернути увагу на підвищення оборотності

дебіторської заборгованості, так як дебіторська заборгованість становить половину ліквідних коштів.

2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Загальний висновок про якість фінансового стану підприємства слід робити на основі аналізу відповідності кожного з показників, які включені в спеціально підібрану систему, їх граничним значенням. На базі комплексного аналізу фінансового стану можна зробити попередні висновки щодо причин кризового стану підприємства та напрям виведення його з кризи. Наступним етапом управління неплатоспроможними підприємствами є стабілізація фінансового стану підприємства.

Проаналізуємо ймовірність банкрутства на ПРАТ АК «Буковина» за п'ятифакторною методикою Альтмана(табл.2.11).

Таблиця 2.11

Дані для розрахунку ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана

Назва показника	2017	2018	2019
1. Власний оборотний капітал, тис.грн.	-929731	4346025	5419472
2. Активи, тис.грн.	2341162	12268949	16124809
2. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис.грн.	433760	8361515	9887100
3. Прибуток (збиток) до оподаткування, тис.грн.	-400972	2063549	2306857
4. Власний капітал, тис.грн.	594137	9238421	10762429
5. Позикові кошти, тис.грн.	1747025	3947298	5815699
6. Поточні зобов'язання, тис.грн.	1484681	2547196	3986195
7. Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	2597506	8583924	10730122

<i>Розраховані показники:</i>			
X1	-0,40	0,35	0,34
X2	0,19	0,68	0,61
X3	-0,17	0,17	0,14
X4	0,34	2,34	1,85
X5	1,11	0,70	0,67
Z	0,48	4,01	3,48

Джерело: за даними додатків А-Г

$$Z_{2017} = 1,2 * -0,4 + 1,4 * 0,19 + 3,3 * -0,17 + 0,6 * 0,34 + 0,999 * 1,11 = 0,48$$

$$Z_{2018} = 1,2 * 0,35 + 1,4 * 0,68 + 3,3 * 0,17 + 0,6 * 2,34 + 0,999 * 0,7 = 4,01$$

$$Z_{2019} = 1,2 * 0,34 + 1,4 * 0,61 + 3,3 * 0,14 + 0,6 * 1,85 + 0,999 * 0,67 = 3,48$$

У результаті підрахунку Z-показника для ПРАТ АК «Буковина» можна зробити такий висновок:

- 1) якщо $Z < 1,81$ - ймовірність банкрутства становить від 80 до 100%;
- 2) якщо $1,81 < Z < 2,67$ - середня ймовірність банкрутства компанії від 35 до 50%;
- 3) якщо $2,99 < Z < 2,67$ - ймовірність банкрутства мала і становить від 15 до 20%;
- 4) якщо $Z > 2,99$ - ситуація на підприємстві стабільна, ризик неплатоспроможності протягом найближчих двох років украй малий.

З наведених розрахунків можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства у 2017 р був загрозливий, а в 2018-2019 рр - стабільний, банкрутство йому не загрожує. Проаналізуємо ймовірність банкрутства на ПРАТ АК «Буковина» за п'ятифакторною методикою Ліса (табл. 2.12)

Таблиця 2.12.

Дані для розрахунку ймовірності банкрутства за моделлю Ліса

Назва показника	2017	2018	2019
1. Оборотні активи, тис. грн.	817294	17161345	11226367
2. Активи, тис. грн.	2341162	12268949	16124809

3. Валовий прибуток, тис. грн.	478177	3609697	5215131
4. Власний капітал, тис. грн.	594137	9238421	10762429
5. Залучений капітал, тис. грн.	1747025	3947298	5815699
6. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-293255	1319191	1560367
<i>Розраховані показники:</i>			
K1	0,35	1,40	0,70
K2	0,20	0,29	0,32
K3	-0,13	0,11	0,10
K4	0,34	2,34	1,85
ZЛ	0,034	0,124	0,081

Джерело: за даними додатків А-Г

$$Z_{2017} = 0,063 * 0,35 + 0,092 * 0,2 + 0,057 * -0,13 + 0,001 * 0,34 = 0,034$$

$$Z_{2018} = 0,063 * 1,4 + 0,092 * 0,29 + 0,057 * 0,11 + 0,001 * 2,34 = 0,124$$

$$Z_{2019} = 0,063 * 0,7 + 0,092 * 0,32 + 0,057 * 0,1 + 0,001 * 1,85 = 0,081$$

За даним методом граничне значення Z- показника дорівнює 0,037, нижче якого виникає висока загроза банкрутства підприємства. ПРАТ АК «Буковина» значення цього показника у 2018-2019 рр. значно вище, що означає низьку ймовірність банкрутства.

Проаналізуємо ймовірність банкрутства на ПРАТ АК «Буковина» за R-моделлю (табл.2.13)

Таблиця 2.13

Дані для розрахунку ймовірності банкрутства за R-моделлю

Назва показника	2017	2018	2019
1. Власний оборотний капітал, тис. грн.	-929731	4346025	5419472
2. Активи, тис. грн.	2341162	12268949	16124809
3. Власний капітал, тис. грн.	594137	9238421	10762429
4. Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	2597506	8583924	10730122
5. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-293255	1319191	1560367
6. Витрати підприємства	2119329	4974227	5514991

<i>Розраховані показники:</i>			
X1	-0,40	0,35	0,34
X2	-0,49	0,14	0,14
X3	1,11	0,70	0,67
X4	-0,14	0,27	0,28
R	-0,29	0,37	0,38

Джерело: за даними додатків А-Г

$$R_{2017} = 0,38 * -0,4 + 1,07 + 0,054 * 1,11 + 0,63 * -0,14 = -0,29$$

$$R_{2018} = 0,38 * 0,35 + 0,03 + 0,054 * 0,7 + 0,63 * 0,27 = 0,37$$

$$R_{2019} = 0,38 * 0,34 + 0,145 + 0,054 * 0,67 + 0,63 * 0,28 = 0,38$$

Таблиця 2.14

Визначення ймовірності банкрутства за чотирифакторною моделлю

Значення г (коефіцієнта ймовірності банкрутства)	Ймовірність банкрутства, %
Менше ніж 0	Максимальна (90-100)
0-0,18	Висока (60-80)
0,18-0,32	Середня (35-50)
0,32-0,42	Низька (15-20)
Більше ніж 0,42	Мінімальна (до 10)

Джерело: за даними додатків А-Г

З даних таблиці видно, що на ПРАТ АК «Буковина» ймовірність банкрутства у 2017р. була висока, у 2018-2019 рр. - низька.

Проаналізуємо ймовірність банкрутства на за методикою О. Терещенка (табл.2.15)

Таблиця 2.15

Дані для розрахунку ймовірності банкрутства за методикою О. Терещенка

Назва показника	2017	2018	2019
1	2	3	4
Чистий прибуток(збиток), тис.грн.	-293255	1319191	1560367
Позикові кошти, тис.грн	1747025	3947298	5815699
Активи(пасиви), тис.грн.	2341162	12268949	16124809

Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	2597506	8583924	10730122
Виробничі запаси	275192	5491212	7224122
<i>Розраховані показники:</i>			
X1	-0,17	0,33	0,27
X2	1,34	3,11	2,77
X3	-0,13	0,11	0,10
X4	-0,11	0,15	0,15
X5	0,11	0,64	0,67
X6	1,11	0,70	0,67
Z	-1,82	2,86	2,59

Джерело: за даними додатків А-Г

На основі отриманого результату здійснюється висновок про ймовірність банкрутства підприємства:

Коли $ZTEP > 2$ - банкрутство не загрожує;

Коли $1 < ZTEP < 2$ - фінансова стійкість порушена;

Коли $0 < ZTEP < 1$ - існує загроза банкрутства.

Тобто, коли $ZTEP > 2$ - у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо $0 < ZTEP < 1$ - банкрутство більш ніж ймовірне.

Тобто, протягом 2017 рр загроза банкрутства переходила у порушення фінансової стійкості, а в 2018-2019 рр. банкрутство підприємству не загрожує.

Діагностика та прогнозування ризику банкрутства відіграє важливу роль при прийнятті управлінських рішень, щодо подальшого розвитку діяльності суб'єкта господарювання. Це дає змогу попередити ряд фінансових ризиків, які тягне за собою кризовий стан, а саме: неплатоспроможності, неліквідності, недоотримання прибутку, інші. Провівши на практиці діагностику банкрутства ПРАТ АК «Буковина» за допомогою моделі Альтмана, Ліса, R-моделі та моделі Терещенка, отримано дані, що свідчать про стійкий фінансовий стан підприємства у 2018-2019 рр. та спростовують ризик виникнення банкрутства.

Отже, застосування моделей діагностики фінансового стану підприємства призначене: для аналізу тих або інших передумов і положень фінансового стану підприємства; для логічного обґрунтування економічних

закономірностей, які виявлено при аналізі фінансового стану підприємства і його фінансових результатів; отримання якісних висновків відносно підвищення рівня фінансового стану підприємства серед конкурентів.

Провівши аналіз ефективності діяльності підприємства ПРАТ АК «Буковина», було визначено, що діяльність підприємства у 2019 році була прибутковою. Одночасно негативний вплив на формування прибутку справило зростання собівартості продукції, збільшення адміністративних витрат, витрат на збут, підвищення фінансових витрат.

Оскільки в 2017 році діяльність підприємства була збитковою, відповідно показники рентабельності реалізації продукції та власного капіталу за 2017 рік відсутні. В 2018-2019 рр. - рентабельність основних показників зростає і знаходиться на досить високому рівні. ділова активність підприємства в порівнянні з 2017 роком покращилась, але в порівнянні з 2018 роком вона погіршилася за винятком оборотності кредиторської заборгованості. В цілому діяльність підприємства у 2019 році можна визначити ефективною.

Розрахунок рівня платоспроможності та фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина» показав, що зростання фінансової стійкості підприємства свідчить про спроможність розраховуватися як з поточними так і з довгостроковими зобов'язаннями. Ситуація на підприємстві з кожним роком покращується. На кінець 2018 та 2019 років на підприємстві спостерігався стабільно стійкий фінансовий стан. Починаючи з 2018 року показники ліквідності зростають, та перевищують ненормативне значення. Це означає, що підприємство спроможне розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями.

Провівши діагностику банкрутства ПРАТ АК «Буковина» за допомогою моделі Альтмана, Ліса, R-моделі та моделі Терещенка, отримано дані, що свідчать про стійкий фінансовий стан підприємства у 2018-2019 рр. та спростовують ризик виникнення банкрутства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТУ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансова стратегія в забезпеченні економічної безпеки підприємства

Механізм розробки та реалізації фінансової стратегії являє собою сукупність, послідовність та взаємодію визначених принципів, етапів, методів, дій та інструментів, що визначають процес прийняття оптимальних стратегічних фінансових рішень. Разом з тим слід зазначити, що оскільки фінансова стратегія є одним із функціональних різновидів загальнокорпоративної стратегії, то в процесі її розробки та реалізації застосовуються прослідковуються загальні підходи та закономірності, що притаманні стратегічному управлінню для досягнення фінансової безпеки

Завданнями фінансової стратегії є наступні: визначення способів проведення успішної фінансової стратегії та використання фінансових можливостей; визначення перспективних фінансових взаємовідносин із

суб'єктами господарювання та фінансовими інститутами; фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності на перспективу; вивчення економічних та фінансових можливостей ймовірних конкурентів, розробка та здійснення заходів щодо забезпечення фінансової стійкості; розробка методів управління та способів виходу із кризового стану.

Фінансова стратегія підприємства згідно зі своєю стратегічною метою забезпечує виконання таких функцій[17]:

- формування та ефективне використання фінансових ресурсів;
- відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;
- виявлення найефективніших напрямів інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках.

Фінансова стратегія передбачає визначення довгострокових цілей фінансової діяльності та вибір найефективніших способів їх досягнення. Цілі фінансової стратегії мають підпорядковуватися загальній стратегії економічного розвитку та спрямовуватися на максимізацію прибутку та ринкової вартості підприємства, що забезпечують відповідний рівень фінансової безпеки.

Етапи розробки та реалізації фінансової стратегії представлені на рис. 3.1.

Рис. 3.1 Послідовність етапів формування та реалізації фінансової стратегії підприємства [7]

Етап розроблення фінансової стратегії завершується прийняттям рішення про реалізацію конкретної стратегії. Обрана фінансова стратегія повинна більшою мірою відповідати інтересам підприємства, сприяти його розвитку, підвищенню рентабельності та платоспроможності.

При розробленні параметрів фінансової стратегії за визначеними напрямками слід враховувати стадію життєвого циклу підприємства; її узгодженість з загально-корпоративною стратегією, прогнозованими змінами зовнішнього стратегічного фінансового середовища, внутрішнього потенціалу підприємства; внутрішню збалансованість параметрів фінансової

стратегії; економічну і позаекономічну ефективність реалізації фінансової стратегії; досяжність та реалістичність фінансової стратегії.

Разом з тим при детальному розробленні фінансової стратегії необхідно враховувати стадію життєвого циклу підприємства, яка визначає вектор та характер показників та заходів у межах фінансової стратегії, а саме: прискореного зростання, обмеженого зростання та скорочення. Для підприємств пропонується розроблення стратегії за наступними напрямками:

1. управління вартістю;
2. облікова політика;
3. управління активами;
4. управління капіталом;
5. управління грошовими потоками;
6. управління інвестиціями;
7. управління фінансовими ризиками;
8. дивідендна політика.

Провівши діагностику фінансового стану підприємства, можна виділити наступні стратегічні цілі щодо усунення проблем фінансової безпеки підприємства: збільшення видів фінансової діяльності, а також необхідне фінансування розширення меж виробничо-збутової діяльності підприємства. Основними шляхами, які дозволять досягти поставленої мети можуть бути:

1. Скорочення дебіторської заборгованості. Для цього можна запропонувати наступні рекомендації:

жорсткіше контролювати стан розрахунків з покупцями за відстроченими (простроченим) заборгованостями;

по можливості орієнтуватися на більше число покупців, щоб зменшити ризик несплати одним або декількома великими покупцями;

стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства;

надавати знижки при достроковій оплаті;

для прискореного вивільнення оборотних коштів застосовувати такі методи, як факторинг.

2. Оптимізація структури капіталу.

3. Збільшення прибутку за рахунок внутрішніх резервів підприємства.

Отже, підприємство повинно обрати:

1. Стратегію управління капіталом – спрямовану на забезпечення потреби у капіталі з метою фінансування формування та підтримки необхідного рівня активів та здійснення видів діяльності, оптимізація структури власного та позикового капіталу підприємства з метою підвищення ефективності його використання та рентабельності.

2. Стратегію управління активами. Стратегія управління активами включає реалізацію концепції управління дебіторською заборгованістю. В цілому від реалізації концепції управління активами залежить контроль та мінімізація ризиків, щодо дебіторської заборгованості. Впровадження методики управління активами починається з виділення організаційної одиниці (комітет управління і т.д.) повноваження якої будуть достатні для реалізації його функцій: розробка методик і регламентів; здійснення моніторингу; здійснення контролю. Управління та засоби дебіторською заборгованістю: оформлення векселів; претензійна робота; позовна робота та ін.

Вагомим етапом розробки фінансової стратегії є оцінка її ефективності. Ефективність реалізації фінансової стратегії (як результат - покращення фінансових показників діяльності підприємства, підвищення його ринкової вартості, максимізація прибутку, укріплення ділової репутації підприємства, підвищення якості управління фінансовою діяльністю його структурних підрозділів тощо) досягається за умови:

1. узгодженості цілей, напрямків і етапів реалізації фінансової стратегії підприємства з його фінансовою безпекою;

2. адаптивність фінансової стратегії підприємства до прогнозованих змін у зовнішньому підприємницькому середовищі;
3. реалізації розробленої підприємством фінансової стратегії щодо формування власних і залучених зовнішніх фінансових ресурсів [24].

Перед деталізацією фінансової стратегії у конкретних показниках і заходах визначається строк дії фінансової стратегії підприємства, який повинен бути не менше трьох років та також узгоджується зі строком, на який розроблена загальнокорпоративна стратегія, ступенем досяжності стратегічних фінансових цілей та обсягу виділених для її реалізації ресурсів.

Наступна функція планування, саме за допомогою нього забезпечується і конкретизуються основні цілі організації. Основні завдання, якими керуються суб'єкти управління при плануванні фінансової стратегії:

1. залучення необхідних ресурсів для нормального функціонування виробничої діяльності;
2. виокремлення найбільш доцільних напрямів для інвестицій та визначення їх ефективності;
3. визначення та впровадження резервів зростання прибутку підприємства через розподіл ефективного використання наявних ресурсів підприємства.

При плануванні фінансової стратегії ПРАТ АК «Буковина» застосовувався такий механізм, яким зазначений на табл.3.1.

Таблиця 3.1

Механізм планування фінансової стратегії ПРАТ АК «Буковина»

Складова	Відповідальні суб'єкти
Зазначення терміну реалізації фінансової стратегії	Загальні збори учасників
Формування головної мети фінансової стратегії	Загальні збори учасників
Розробка фінансової політики підприємства	Генеральний директор під керівництвом заступника по фінансовим питанням

Забезпечення реалізації фінансової стратегії за рахунок формування системи заходів	Фінансовий відділ
Формування фінансової стратегії та її оцінка	Загальні збори учасників

Механізм планування фінансової стратегії ПРАТ АК «Буковина» включає у себе 6 головних складових, які покладені на головних відповідальних суб'єктів – це наглядова рада, загальні збори, генеральний директор, фінансовий відділ та відділ менеджменту. Перша складова – визначення термінів реалізації фінансової стратегії – не є таким простим як здається. При зазначенні термінів реалізації фінансової стратегії необхідно виокремити: – стратегічні терміни планування – тобто розробка загальної фінансової стратегії підприємства, що має реалізовуватись від 3х до 5 років; – поточні терміни планування – що визначають фінансові стратегії для окремих видів діяльності підприємства, що реалізуються до 1 року; – оперативні терміни планування, що визначають терміни доведення до виконавців безпосередніх завдань, для яких необхідні від місяця до кварталу.

Забезпечення реалізації фінансової стратегії за рахунок формування системи заходів, які включають в себе:

1. розподіл фінансового плану на блоки, які є більш зручними у виконанні;
2. детальну оцінку зростання вартості підприємства;
3. вирахування та оцінка ризику фінансової стратегії;
4. контролю за вчасною і ефективною реалізацією.

Остання складова механізму планування спрямована на формування фінансової стратегії через аналіз :

1. фінансового потенціалу та визначення фінансової стійкості підприємства;
2. структури капіталу та визначення співвідношення залученого і власного капіталу та впливу його на діяльність підприємства в цілому;
3. взаємодії та оцінки вибору стратегічних і тактичних цілей.

Проаналізувавши механізм планування фінансової стратегії ПРАТ АК «Буковина» стає зрозуміло, що складові досить фундаментально визначають

етапи формування фінансової стратегії підприємства, а також визначають відповідальних суб'єктів.

На загальних зборах, які проводяться не пізніше 30 квітня раз на рік оцінюються результати підприємства за рік, оцінюються фінансові результати підприємства.

Також одним із стратегічних напрямків покращення фінансової безпеки підприємства є його діджиталізація, оцифрування фінансових операцій. Діджиталізація, зміна стилю життя сучасних споживачів і швидкий розвиток електронної комерції, а останнім часом також «смартфонної комерції», продемонстрували зростаючі потреби споживачів. Очікування останніх, значно усвідомлюють суб'єкти за межами фінансового сектора, які завдяки змінам регулювання отримали можливість надавати фінансові послуги. Їх коло поступово розширюється, і вони все частіше починають розглядатися як альтернатива або навіть конкуренція традиційним постачальникам фінансових послуг¹.

Основним фактором сприяння розвитку трансформація діджиталізації ринку є технологія, яка переглядає функціонування фінансового сектора і спосіб взаємодії суб'єктів, що фінансово співпрацюють з клієнтами. Технологія не тільки відкриває можливості для бізнесу, але завдяки діджиталізації пропонує поєднання дозволяють традиційним фінансовим операціям знижувати витрати і підвищувати ефективність роботи, будучи основною рушійною силою фінансових інновацій. Технології, що використовуються на ринку фінансових послуг, можуть вплинути на скорочення недоліків дистрибуції на ринку, зокрема через обмеження проблеми асиметрії інформації, зменшення операційних витрат і зниження бар'єрів контакту із клієнтом

Підсумовуючи все вищезазначене можна зробити висновок, фінансова стратегія підприємства є різновидом його функціональних стратегій та є

---

¹ Клапків Ю., Мелих О. Трансформація діджиталізації ринку фінансових та страхових послуг. Review of transport economics and management, 2019. № 2(18). С.83-89. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem.v18i2.190456>.

комплексним довгостроковим планом організації підприємством системної діяльності по встановленню та визначенню найбільш оптимальних шляхів досягненню його фінансової безпеки шляхом прийняття стратегічних рішень щодо ефективного формування, розподілу (перерозподілу), управління та використання фінансових ресурсів та потенціалу. В тому числі із застосуванням сучасних технологій.

Процес розроблення фінансової стратегії підприємства характеризується високим рівнем складності, що обумовлено необхідністю та доцільністю здійснення поліаспектного аналізу, і охоплює наступні стадії: аналіз стратегічного фінансового стану підприємства, включаючи аналіз поточного фінансового потенціалу підприємства та стратегічних умов фінансового середовища і клімату функціонування підприємства; визначення стратегічних фінансових цілей; розроблення фінансової стратегії за наступними напрямками: управління вартістю та управління капіталом.

3.2. Розробка портфелю інструментів для формування фінансової безпеки підприємства

Базовий підхід до формування фінансової безпеки з точки зору її цілей передбачає вибір фінансових інструментів і використання фінансових механізмів залежно від конкретної мети фінансування на кожному етапі розвитку. Підхід до формування системи фінансування з точки зору його джерел передбачає вибір фінансових інструментів залежно від потреб у фінансових ресурсах, від можливостей підприємства по використанню власних коштів на кожному етапі розвитку і наявної фінансової інфраструктури. Підхід до формування системи фінансування з точки зору можливостей підприємства з повернення вкладених фінансових коштів передбачає вибір фінансових інструментів залежно від можливостей підприємства з повернення позикових і вкладених сторонніми інвесторами

фінансових коштів і використовуваних фінансових інструментів, а також від перспектив покриття заборгованості підприємства за рахунок прибутку.

Самим неоднозначним є підхід до формування фінансової безпеки з точки зору фінансових ризиків і зниження їх негативного впливу. Оскільки повне врахування ризиків підприємства досить проблематичне, а зниження їх негативного впливу не завжди можливо внаслідок високої вірогідності прояву випадкових не врахованих ризиків і високих витрат з їх усунення або зниження їх впливу.

Стратегія фінансування орієнтується на забезпечення достатності фінансових ресурсів, необхідних для реалізації планів розвитку компанії. Вона повинна враховувати фінансові цілі компанії, її потреби у фінансових ресурсах, дивідендну політику, ризик ділових операцій і конкурентну позицію. Вибір стратегії фінансування безпосередньо впливає на фінансування розвитку і запобігання несприятливому впливу на фінансовий стан зміни зовнішніх умов.

Аналіз стану ринку і ефективності управління компанією на основі ринкової капіталізації дозволяє здійснити попередню оцінку потенціалу зростання вартості компанії для розробки стратегії фінансування її розвитку. Виявлення протиріч інтересів різних учасників фінансових відносин сприяє формуванню підходів до залучення оптимальних джерел капіталу, що підвищують фінансовий потенціал підприємства. Фінансова гнучкість досягається шляхом формування структури капіталу, яка дозволяє скорочувати або збільшувати частку різних фінансових інструментів залежно від тенденцій на ринку капіталу.

Найперше, для оптимального фінансового забезпечення підприємств енергетичного сектора, як складного процесу, доцільна організація системи планування.

Планування являє собою частину комплексної системи по оптимізації фінансового забезпечення підприємств енергетичного сектора. У результаті послідовного здійснення заходів формується оптимальна структура капіталу

на планований період, за якої забезпечується ефективне використання ресурсів і безпечний рівень ризиків (погіршення фінансового стану тощо).

З метою отримання достатнього рівня фінансової безпеки від використання капіталу підприємств розглянемо наступні напрямки [56].

1) досягнення максимальної рентабельності власного капіталу в умовах мінімально можливого рівня втрати фінансової стійкості.

2) досягнення максимально ефективного використання позикового капіталу в умовах допустимого рівня втрати фінансової стійкості.

На підставі проведеного в попередніх розділах роботи аналізу фінансового стану і фінансового забезпечення діяльності ТДВ «Яготинський маслозавод» виявлена неоптимальна структура капіталу, значна залежність ефективності фінансово забезпечення від впливу екзогенних факторів – динаміки вартості імпортного природного газу для України, обсягів міжнародної фінансової підтримки енергетичного сектора, попиту на роздрібному ринку на світлі нафтопродукти і газ.

Тому, на нашу думку, кожна стратегія фінансового забезпечення розвитку енергетичного сектора буде ефективна для досягнення наперед визначених цілей в умовах дії різних факторів, насамперед екзогенних, при її обґрунтованій та послідовній реалізації в практичній діяльності.

1) досягнення максимальної рентабельності власного капіталу в умовах мінімально можливого рівня втрати фінансової стійкості.

Реалізація даної стратегії передбачає, що політика фінансування активів така, що власних і довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів вистачає для покриття необоротних активів. Встановлення економічно обґрунтованої величини та структури капіталу підприємства передбачає планування кредиторської заборгованості.

Стабільне фінансове становище при цьому забезпечується невисокою часткою позикового капіталу і більшою віддачою від використання власного капіталу, в цьому випадку коефіцієнт фінансового левериджу істотно менше

одиниці. Розрахуємо ефект фінансового левериджу на основі даних звітності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Розрахунок ефекту фінансового левериджу ПРАТ АК «Буковина» у 2017-2019 рр.

Показники	2017	2018	2019
1. Прибуток до оподаткування, тис. грн.	-400972	2063549	2306857
2. Фінансові витрати за заборгованістю, тис. грн.	335742	31898	70923
3. Поточний фінансовий результат (ряд. 1 – ряд. 2), тис. грн.	-736714	2031651	2235934
4. Сума податку на прибуток за ставкою 18%, тис. грн.	107717	744358	746490
5. Чистий прибуток (ряд. 3 – ряд. 4), тис. грн.	-844431	1287293	1489444
6(а) Сума власного капіталу, тис. грн.	594137	9238421	10762429
6(б) Сума позикового капіталу, тис. грн.	3231706	6494494	9801894
Співвідношення ПК/ВК	5,44	0,70	0,91
7. Рентабельність власного капіталу, %	-142,1	13,9	13,8
8. Рентабельність активів, %	-26,1	19,8	15,2
9. Процентна ставка за кредит, %	30	34	35
Ефект фінансового левериджу			

Джерело: за даними додатків А-Г

Ефект фінансового левериджу буде розрахований таким чином:

$$2017 (1-0,18)*(-26,1 - 30) * 5,44 = 0,82* (-56,1) * 5,44 = - 250,2 \%$$

$$2016(1-0,18)*(19,8 - 34) * 0,7 = 0,82 * 14,2* 0,7 = 8,15\%$$

$$2017(1-0,18)*(15,2- 35) * 0,91= 0,82*-19,8 * 0,91 = -14,7\%$$

Отже, з розрахованих показників можна зробити висновок, що оскільки протягом проаналізованого періоду коефіцієнт заборгованості має від'ємне значення, це означає, що будь-який приріст коефіцієнту заборгованості буде спричинювати ще більше зменшення рентабельності власного капіталу. Наприклад в 2017 році залучення додаткового фінансування за рахунок зовнішніх запозичень зменшило рентабельність власних коштів на 250,2%, що свідчить про те, що власники на кожні 100 грн, вкладених в бізнес, втраять 250 грн..

В 2018 році ця величина відповідно становила 8,15% або 8,15 грн. тобто додатковий прибуток на 100 грн - 8,5 грн, а у 2019 році - 14,7%. Отже, позикові кошти підприємства використовуються досить неефективно.

Вирішення завдання оптимізації структури капіталу підприємства ґрунтується на виборі мінімального значення показника середньозваженої вартості капіталу, якому сприяє збільшення в структурі капіталу частки позикового. У даних умовах фінансовий ризик буде прагнути виходити за межі свого мінімального рівня, тому в роботі рекомендується не більше половини від загальної суми оборотних активів покривати за рахунок короткострокових зобов'язань. Дана стратегія передбачає наявність ефекту фінансового важеля, який генерує високу віддачу від вкладених коштів.

Таблиця 3.3

Матриця цілей, що визначають вибір стратегії оптимізації фінансового забезпечення підприємств ПРАТ АК «Буковина»

№ п/п	Мета діяльності підприємства	Вид стратегії оптимального фінансового забезпечення
1	Переважно підприємства, що перебувають у державній власності або держава безпосередньо приймає участь у капіталі	Стратегія максимальної рентабельності власного капіталу в умовах мінімально можливого рівня втрати фінансової стійкості.
2	Мінімальний рівень фінансових ризиків	
3	Приведення рівня втрати фінансової стійкості підприємства до об'єктивно допустимого мінімуму	
4	Зниження залежності підприємства від дебіторської заборгованості, в тому числі за рахунок скорочення її розмірів і використання авансового методу розрахунків	
5	Лояльніші умови проходження тендерних процедур або їх повна відсутність	
1	Переважно приватні підприємства або такі, де держава одноосібно не може впливати на напрями діяльності підприємства	Стратегія максимально ефективного використання позикового капіталу в умовах допустимого рівня втрати фінансової стійкості.
2	Збільшення кількості контрагентів за рахунок широкої клієнтської бази	
3	Збільшення ринкової частки підприємства	
4	Більш гнучке управління процесом ціноутворення та рентабельністю підприємства	

Джерело: за даними [12]

Запропоновані стратегії оптимізації фінансового забезпечення можуть бути уніфіковані для будь-якого підприємства енергетичного сектора і припускають підтримку такого рівня фінансових ризиків, при якому організація працює стабільно і безперебійно.

Значення допустимого рівня ризиків рекомендується встановлювати на кожному підприємстві індивідуально.

Таким чином, запропоновані стратегії оптимізації фінансової безпеки припускають різні підходи до формування величини і структури капіталу, але будь-яка стратегія спрямована на підвищення результативності діяльності фірми, що проявляється в зростанні її рентабельності або соціальної задоволеності у випадку державних підприємств, або таких, де держава безпосередньо приймає участь в управлінні.

Оптимізація структури капіталу являє собою таке співвідношення у використанні власного і позикового капіталу, при якому забезпечується найбільш ефективно співвідношення між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства.

Одним із підходів щодо проведення оптимізаційних процедур структури капіталу є розрахунок впливу ефекту фінансового левериджу на кінцеві результати діяльності підприємства.

Ефект фінансового важеля показує, на скільки відсотків підвищується рентабельність власного капіталу підприємства за рахунок залучення позикового капіталу. Проведемо розрахунок рентабельності власного капіталу при різних значеннях плеча фінансового важеля (табл 3.4)

Таблиця 3.2

Розрахунок рентабельності власного капіталу при різних значеннях плеча фінансового важеля на ПРАТ АК «Буковина», тис. грн.

Показники	1	2	3	4	5	6
1.Власний капітал	21524858	10762429	8609943	6457457	4304972	0
2.Позиковий капітал	0	10762429	12914915	15067401	17219886	21524858
3.Коефіцієнт оподаткування	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
4.Ставка відсотка за кредит, %	20	20	20	20	20	20
5.Рентабельність активів, %	15,2	15,2	15,2	15,2	15,2	15,2
6.ПК/ВК	0 (0%/100%),	1(50%/50%)	1,5 (60%/40%)	2,3 (70%/30%)	4 (80%/20%)	0 (100%/0)
Ефект фінансового левериджу, % П.3* (п.5 – п.4)* п.6	0,0	-3,9	-5,9	-9,1	-15,7	0,0

Від'ємне значення фінансового левериджу означає високий фінансовий ризик на підприємстві. Тому на ПрАТ АК «Буковина» потрібно з обережністю ставитися до цього методу та проводити детальні розрахунки перед тим, як звертатися за залученням позикового капіталу.

Отже, найкращим варіантом співвідношення між власним і позиковим капіталом є 5 варіант, де частка власного капіталу становить 20%, а позикового –80%. За цієї умови підприємство має найменший рівень збитку при заданому рівні рентабельності активів.

Найгіршим варіантом структури капіталу для ПрАТ АК «Буковина» є п'ятий, де співвідношення між власним і позиковим капіталом становить відповідно 50% та 50%. У цьому випадку рентабельність власного капіталу становитиме (-3,9)%. Запропонована методика дозволить планувати оптимальний рівень власного та позикового капіталу для досягнення заданого рівня рентабельності.

Що стосується боргової безпеки, то діагностика фінансового стану підприємства показала значне зростання дебіторської заборгованості, що свідчить про перетікання коштів з виробничої сфери у фінансову і нестачу обігових коштів. Пропонуємо для підвищення оборотності дебіторської заборгованості скористатися таким методом як факторинг.

Основна формула для визначення плати за факторинг (Ф) така:

$$\Phi = C \cdot (D \cdot P \cdot T + K), \quad (3.1)$$

де С – сума платіжного документа (відступленої грошової вимоги);

Д – розмір авансового платежу;

П – розмір відсоткової ставки;

Т – середній термін оборотності коштів у розрахунках (середній термін оплати від дебіторів / 365 днів);

К – розмір комісійних за послуги щодо суми рахунків-фактур.

Загальна сума заборгованості замовників підприємству за товари у 2019 році становить 893798 тис. грн. Банк за факторингом надає 80% авансового платежу від суми боргу.

Отже, підприємство отримає

$$893798 \cdot 0,8 = 715038,4 \text{ тис.грн}$$

Заборгованість вдалося стягнути з дебітора через 90 днів. За комісійної винагороди у 2% і процентної ставки за кредит у 14% витрати постачальника за факторинговою операцією становитимуть:

$$\Phi = 893798 \text{ тис. грн} \cdot (0,8 \cdot 0,14 \cdot (90/365) + 0,02) = 41901 \text{ тис. грн.}$$

Отже, при використанні факторингу підприємство отримає

$$715038,4 - 41901 = 673137,4 \text{ тис.грн}$$

Розрахуємо ефективність запропонованого заходу.

Сума ДЗ з використанням факторингу -

$$893798 - 673137,4 = 220660,6 \text{ тис.грн}$$

Оборотність дебіторської заборгованості після використання факторингу – $10730122/220660,6 = 48,6$

$$\text{Тривалість обороту} - 360/48,6 = 7,4 \text{ дні}$$

Проведемо порівняльну характеристику ефективності факторингу (табл 3.5)

Таблиця 3.5

Показники оборотності дебіторської заборгованості ПРАТ АК

«Буковина»

Показники	2017	2018	2019	Після використання факторингу
Коеф. оборотності дебіторської заборгованості	5,4	6,4	4,2	48,6
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	66,4	56,3	84,9	7,4

Джерело: Додатки А,В

За даними таблиці можна зробити висновки, що використання факторингу як засобу мінімізації ризиків неповернення заборгованості є досить ефективним. Він пришвидшує оборотність дебіторської заборгованості та вивільняє кошти для проведення фінансових операцій.

Використання управління дебіторською заборгованістю за угодою факторингу дозволить проводити ефективну політику управління, зменшити

борги, у тому числі і безнадійні, знизити ризик фінансово-економічної діяльності.

3.3. Впровадження сучасних механізмів фінансування як запорука фінансової безпеки на підприємстві

На ринку фінансових послуг діджиталізація була впроваджена однією з перших. Цифрова економіка формує нові потреби, продукти, послуги, а обсяг та швидкість обміном інформації має високі результати. Завдяки новим відкритим можливостям з'являються нові перспективи для організації та розвитку бізнесу, впровадження нових технологічних рішень, що не застосовувались раніше. У зв'язку з чим з кожним роком все більше інвестицій спрямовується на розвиток цифрових технологій.

Характерна особливість цифрової економіки – це її зв'язок з економікою на вимогу (on-demand economy), яка передбачає отримання доступу до товарів і послуг у момент, коли це потрібно. Отримання замовлень відбувається онлайн, а їх виконання – офлайн. Основними перевагами цифрової економіки є висока швидкість отримання необхідного продукту, зниження вартості для кінцевого користувача завдяки зниженню кількості посередників, спрощення виходу постачальників до споживачів. Вважається, що технологічні зміни мають значний вплив на економічний розвиток країни².

Як ключовий напрямок цифрової трансформації фінансів авіаційного сектору пропонується розглядати:

- розробку цифрових платформ, які забезпечують комплексність вирішення фінансових управлінських завдань та інтеграцію в багатовимірний простір цифрових екосистем;
- модернізацію системи інформаційного забезпечення управління за

---

² Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г.Т. Карчева, Д.В. Огородня, В.А. Опенько / Фінансовий простір. – 2017. – № 3 (27). – С. 13 – 21.

рахунок оптимізації складу і структури інформаційних ресурсів, надання відкритого доступу до них і розвитку інструментальних засобів, що забезпечують реалізацію комплексу завдань системного управління;

– розвиток інформаційної інфраструктури, підвищення надійності каналів зв'язку і швидкості передачі інформації, доступності інформаційно-комунікаційних технологій та електронних послуг;

– оптимізацію інформаційної взаємодії з постачальниками ресурсів і послуг і споживачами виробленої продукції і широке використання технологій електронної комерції.

Хоча аналіз фінансової безпеки підприємства показав низьку ймовірність банкрутства та нормальну фінансову стійкість, сьогодні фактори вплинули на діяльність підприємства, і одним із основних факторів впливу на фінансову безпеку підприємства є зменшення оборотних коштів.

Розглянемо можливості збільшення фінансування діяльності підприємства за рахунок цифрових технологій. Сучасна світова фінансова система створює умови для посиленої конкуренції за обмежені фінансові ресурси серед підприємств. За таких умов основним критерієм виживання підприємств стає їхня спроможність впроваджувати інноваційні інструменти мобілізації фінансових коштів. У розвинутих державах світу такими інноваційними інструментами став краудфандинг.

Виникнення та розвиток краудфандингу стали неминучими, враховуючи те, що витрати на розробку технології постійно та досить різко падають, як наслідок – розробка програм та сайтів стає швидшою і потребує дедалі менше фінансових ресурсів. Іншою важливою передумовою є стрімкий розвиток використання Інтернету та мобільних телефонів чи смартфонів. Сьогодні майже половина населення світу вже має доступ до Інтернету, а за даними Організації Об'єднаних Націй, мобільні телефони є доступним для понад 80 відсотків людства, а з ними і доступ до мобільного інтернету.

Важливу роль у розвитку краудфандингу відіграє і стрімкий розвиток

грошових операцій в інтернет-середовищі, розвиток платіжних систем та платіжних карток. Краудфандинг є ефективним інструментом акумулювання фінансового капіталу, який використовує силу об'єднання людей та стрімкий розвиток технологій. Краудфандингові платформи мають здатність спрямовувати значний капітал на широкий спектр філантропічних проєктів, соціальних інновацій та підприємництво.

Тобто основною ідеєю краудфандингу стає масштабне поширення інформації про проєкт серед великої кількості людей замість складних та виснажливих переговорів із представниками фінансово-кредитних інституцій та інвесторами.

У країнах, що розвиваються, краудфандинг має величезний потенціал для активізування інноваційної діяльності, створення робочих місць, диверсифікації економічної діяльності та сприяння скороченню нерівності доходів, шляхом розширення доступу до недорогого капіталу для підприємців та мікро-, малих і середніх підприємств. В Україні такі інноваційні методи, як краудфандинг, також застосовуються, проте здебільшого для реалізації соціальних та мистецько-культурних проєктів.

Отже, система краудфандингу, в нашому розумінні, – це поєднання діяльності суб'єктів краудфандингу, тобто авторів проєкту, донорів (спонсорів) проєкту та краудфандингових посередників, завдяки краудфандинговим платформам та іншим інтернет-ресурсам з метою акумулювання коштів для реалізації інноваційних, бізнес– та соціальних проєктів. Іноземні практики та науковці використовують термін «5P» стосовно системи краудфандингу, подібно до маркетинг-міксу, що складається з «4P» (товар, ціна, збут, комунікації) [9]. Отже, під «5P» [9,10] варто розуміти 5 ключових елементів системи краудфандингу, як-от (рис. 3.3):

1. Люди (people). Краудфандингова діяльність орієнтована на задоволення потреб конкретних людей та інтересів суспільства загалом. Людина є основною складовою системи, оскільки лише за участі звичайних

людей та за сприяння суспільства (держави, уряду, засобів масової інформації, соціальних мереж, професійних організацій, інституційних інвесторів, фінансових посередників тощо), краудфандингова діяльність може відбутися.

2. Мета (purpose). Основною метою створення більшості краудфандингових проектів є бажання змінити світ, запропонувавши людям рішення певної проблеми чи задовольнивши їхню власну певну потребу чи попит. Звичайно, автори проектів орієнтуються і на забезпечення прибутку, проте це не є їхньою основною метою. Краудфандинг втілює в собі культуру створення спільних цінностей та соціальної відповідальності, яка відрізняється від традиційних методів фінансування. Автори проектів, зазвичай, керуються великою місією та працюють з усіма зацікавленими сторонами і для них.

3. Платформи (platforms). Платформою варто вважати місце зустрічі ініціативних авторів проектів та донорів (спонсорів), тобто людей, що бажають стати частиною певного проекту або зацікавлені в його результатах реалізації. Ними можуть стати і краудфандингові платформи, і соціальні мережі. Платформи грають важливу роль, адже їхні надійність та популярність є одними із головних елементів, що можуть мотивувати чи демотивувати потенційних донорів. У сучасному світі розвиток інтернет-платформ приводить до нових бізнес-парадигм та абсолютно змінює модель поведінки споживачів. Важливими є також застосування платформами різних методів перерахунку коштів (операцій з платіжними картками чи електронними гаманцями), так як зручність оплати для донорів грає вирішальну роль, і будь-які проблеми з переказом коштів можуть відвернути увагу спонсора від краудфандингового проекту.

4. Участь (participation). Вкладення коштів у проект є основним проявом участі людей для більшості традиційних методів фінансування. Для краудфандингу участь донорів полягає не лише у фінансуванні, а й у творчій та інформаційній підтримці проекту, а також у його критичному аналізі з

метою вдосконалення його результатів. Ідея спільної реалізації проекту є важливою для краудфандингової діяльності..

5. Продуктивність (productivity). Краудфандинг дозволяє втілити ідею в життя та реалізувати проект значно швидше, простіше та зі збереженням людських і фінансових ресурсів. Найбільша продуктивність краудфандингу спостерігається у благодійних та соціальних проектах, найчастіше щодо проектів з ліквідації наслідків стихійних лих чи забезпечення гуманітарної діяльності. Варто зазначити, що для конкретного краудфандингового проекту (рис.3.2) «5Р» буде включати в себе наступні елементи, а саме:

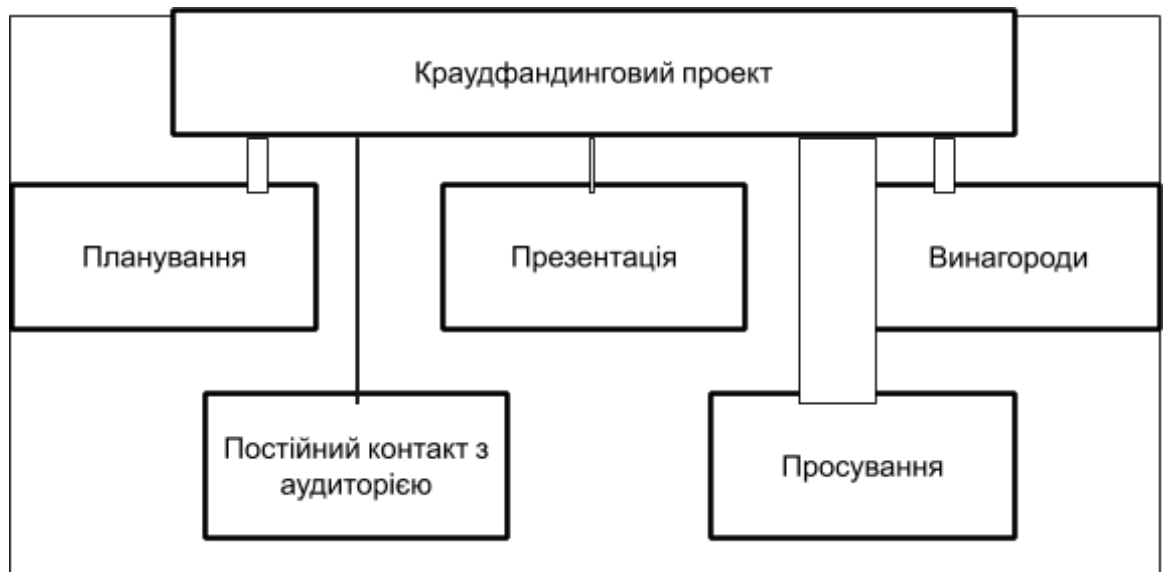

Рис.3.2. Елементи системи краудфандингу для окремого краудфандингового проекту

2. Презентація (pitch). Успіх проекту залежить від таких речей, як вдало підібрана назва, опис історії (з чого все починалось), інформація про команду авторів та розробників, детальне висвітлення проблеми і те, як результати проекту зможуть вирішити її, що буде корисним для споживачів, чому проект є унікальним, інформація про використання одержаних коштів тощо. Контент є важливим, він повинен переконувати та викликати довіру в аудиторії.

3. Винагороди (perks). Розміщуючи проект на краудфандингових платформах, необхідно зазначити методи винагородження донорів, що можуть відрізнятися в залежності від суми внеску. Крім фінансової та матеріальної винагород, часто застосовується моральне заохочення внесків

донорів, наприклад, подяка в соціальних мережах чи просто спілкування та звітування про розвиток проекту.

4. Постійний контакт з аудиторією (permanent contact). Успішні краудфандингові проекти, що зібрали 100 % і більше від необхідної їм суми коштів, володіють такими характеристиками, як наявність репрезентативного та цікавого відео, активна діяльність щодо звітування та інформування про долю проекту в соціальних мережах, наявність методів постійного контакту з аудиторією (створення блогів, проведення опитувань тощо). Суттєву роль відіграє постійна віддача авторів проекту, так наприклад у 58 % випадків успішних кампаній усього 2–3 людини займались реалізацією конкретного краудфандингового проекту, проте вони працювали над ним по 12–15 годин щодня.

5. Просування (promotion). Без активної інформаційної підтримки проекту шанси на його успіх суттєво знижуються, саме тому багато авторів проектів звертаються до використання соціальних мереж, до засобів масової інформації та блогерів, проводять події, концерти, флешмоби тощо з метою підвищення інтересу до проекту.

Mollick E. розрізняє кілька моделей краудфандінгу [ ]³. Першою є модель філантропії, при якій спонсори виступають у ролі благодійників, які не очікують прямого повернення від своїх внесків. У більшій частині такі ініціативи спрямовані на реалізацію гуманітарних, соціально-орієнтованих цілей або здійснення проектів в галузі мистецтва. У моделі кредитування кошти надаються у вигляді кредиту з очікуванням деякої норми прибутку на вкладений капітал. У разі мікрокредитування кредитор може бути більше зацікавлений в отриманні соціальної користі від кредитованого заходу, ніж у поверненні суми кредиту з відсотками. В даному випадку також наявні елементи моделі філантропії.

Третій підхід передбачає отримання нагороди за підтримку проекту, але не в грошовій формі. Це може бути згадка у фільмі, участь в розробці

---

³ Mollick E. The dynamics of crowdfunding: An exploratory study / E. Mollick // Journal of Business Venturing. – 2014. – № 29. (2014). – P.1–16.

продукту, зустріч з творцями проекту тощо. З іншого боку, дана модель може розглядати спонсорів як перших клієнтів, надаючи їм доступ до продукції, виробленої в ході проекту, на ранній стадії, за найкращою ціною, або з якими-небудь іншими спеціальними винагородами. Переважне право продажу своїм спонсорам є спільною рисою таких краудфандингових проектів. Часто такі проекти стосуються розробки нового програмного забезпечення, технічних новинок і/або споживчих товарів. Нарешті, проекти краудфандінгу можуть розглядати спонсорів в якості інвесторів, надаючи їм пакети акцій або аналогічні документи в обмін на фінансування.

Пропонуємо на платформі краудфандінгу запропонувати фінансування соціального проекту авіаперевезення інвалідів та незахищених верств населення по популярним сезонним напрямкам 1 раз в тиждень.

Приклад отримання даних щодо фінансування проекту (табл 3.6)

Таблиця 3.6

Статистичний аналіз проекту, що отримав фінансування за допомогою краудфандінгу

	Середнє	Мода	Медіана	Мін. значення	Макс. Значення
Необхідна сума на розробку, тис. грн	215490	500000	100000	12500	696900
Зібрана сума, тис. грн	370400	-	108200	46750	3330400
Кількість інвесторів	8238	-	2989	649	87142
Інвестиція, тис. грн	58,2		46,5	21	265

В даному випадку важливим показником є те, що необхідна сума на розробку проекту в середньому є значно нижчою за зібрану суму. Це свідчить про зростаючу популярність краудфандінгу не тільки зі сторони розробників проектів, а й зі сторони користувачів. До того ж, за результатами досліджень вартості розробки інформаційних технологій, розробники

отримують значні кошти, яких більш ніж достатньо на розробку високоякісних проектів. Враховуючи той факт, що краудфандінговими проектами займаються невеликі компанії, дохід успішно профінансованих проектів повинен перевищити дохід аналогічних компаній, що використовують інші методи залучення капіталу

Для проведення системного аналізу можливостей використання краудфандінга для фінансування ПІ, його сильних і слабких сторін, скористаємося технологією SWOT(аналізу [9, с. 69].

Таблиця 3.7

SWOT-таблиця соціального проекту

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Зменшення фінансових посередників. - Істотне збільшення аудиторії інвесторів. - Проведення маркетингу і оформлення попередніх замовлень. - Відстеження рівня попиту. - Організація зворотного зв'язку зі споживачем до початку надання послуг	- Високий ступінь невизначеності для компанії та інвесторів. - Високі вимоги по рівню маркетингової та інформаційної підготовки підприємства. - Компанія розкриває перед конкурентами свій інноваційний продукт до виходу його на ринок
Можливості	Загрози
- Можливість отримати фінансування і залишити управління компанією в своїх руках. - Успішний краудфандінг є відмінною рекламою для подальшого просування компанії. - Додаткова реклама за рахунок оглядів краудфандінга в ЗМІ. - Гарантований набір покупців за рахунок краудінвесторів	- Можливість не виконання проекту, який був профінансований. - Можливість розміщення проекту і збору коштів шахраями

Сильні сторони (Strength). Перевагою краудфандінга є прозора процедура отримання коштів і суттєве зменшення фінансових посередників. Як єдиний посередник виступає краудфандінгова платформа. Використання нових інформаційних технологій дозволяє істотно збільшити кількість і

розширити географію краудінвесторів і збирати значні суми за короткі проміжки часу. Ще однією важливою перевагою краудфандінга є можливість проведення на базі краудфандінгової платформи якісного маркетингу інноваційного продукту і оформлення на нього попередніх замовлень, як винагороду інвесторів.

Краудфандінгова платформа дозволяє також відстежити рівень попиту на інноваційну послугу, що дозволяє виконати планування обсягів випуску продукції. Також ця платформа дозволяє організувати зворотний зв'язок між потенційними покупцями та виробниками ще до початку реального виробництва.

Слабкі сторони (Weaknesses). Однією зі слабких сторін краудфандінга є високий ступінь невизначеності, як для компанії розміщує проект, так і для краудінвесторів, що фінансують проект. Краудфандінг — це певна технологія, що вимагає від учасників креативності, навичок в інформаційних технологіях і маркетингу. Використання краудфандінгової платформою схеми «Все або нічого» може привести до того, що якщо проект не набирає заявленої суми, то всі зібрані кошти повертаються інвесторам. Для вирішення даної проблеми компанії можуть скористатися послугами консалтингових фірм, які спеціалізуються на просуванні проектів на краудфандінгових платформах.

Ще однією слабкою стороною краудфандінга є те, що після вдалої реалізації проекту компанії необхідно виконати всі зобов'язання щодо матеріального або нематеріального винагороду краудінвесторів. Це вимагає значних зусиль і навичок від компанії.

Можливості (Opportunities). При використанні найпопулярнішою форми краудфандінга — народного кредитування, у компанії є можливість отримати фінансування і залишити компанію у власних руках. Компаніям, які успішно стартували за рахунок краудфандінга, набагато простіше знайти подальше фінансування для розширення виробництва тому, що успішний краудфандінг є прекрасною бізнес рекламою ІІІ. ЗМІ постійно проводять огляди вдалих

проектів, які отримали краудфандінгове фінансування, що є додатковою рекламою ІІ. Успішно профінансовані ІІ, отримують гарантований набір покупців своєї продукції з числа краудінвесторів.

Загрози (Treatness). Основною загрозою краудфандінга є те, що профінансований ІІ не буде виконаний. Можуть бути різні причини невиконання проекту. Це може бути невдале бізнес-планування фази виробництва, зміни законодавства, зміна кон'юнктури ринку, невдала логістика. Ще однією загрозою є ймовірність використання краудфандінга шахраями, які збирають на краудфандінговому майданчику кошти на проекти, які не збираються реалізовувати.

Краудфандингові платформи беруть на себе виконання організаційних, трансакційних і контролюючих функцій. Вибір проектів для фінансування цілком залежить від бажання та інтересів спонсорів. Платформа може сприяти лише правильної організації контенту та доступності проекту на її Web-порталі. Так, Mollick E. у своєму емпіричному дослідженні показав, що успіх краудфандингового проекту залежить від якості його представлення на Web-сторінці, в т.ч. наявності відео і оновлень, коректності інформації, включаючи наявність граматичних і орфографічних помилок, кількості друзів і послідовників ініціаторів проекту в соціальних мережах, а також географічної близькості інвестора до об'єкта інвестування [1].

Досвід показує, що оскільки донорами в краудфандінгових проектах найчастіше є пересічні громадяни, для них соціально значущим є участь саме в «місцевих», локальних ініціативах⁴ [1]. Незважаючи на доступність інформації про краудфандінгові ініціативи в Інтернет, тобто відсутність географічних обмежень у доступі до інформації, територіальна близькість до об'єкту фінансування несе соціальну функцію. Таким чином, соціальний капітал і якість інформації про проект асоціюються зі зростанням його шансів на успіх, як і його географічна близькість до потенційних інвесторів.

Зрозуміло, що більшість проектів малого та мікропідприємництва не є

---

⁴ Agrawal A. K. The geography of crowdfunding [Electronic resource] / A. K. Agrawal, C. Catalini, A. Goldfarb // NET Institute Working Paper No. 10-08. – 2010. – Mode of access : <http://ssrn.com/abstract=1692661>

настільки привабливими для масової публіки. З цієї точки зору ми вважаємо доцільним використання додаткових інструментів для переконання потенційних інвесторів у необхідності підтримки проекту. У цьому зв'язку ми пропонуємо, по-перше, запровадження інституту експертної оцінки проектів, що виставляються на краудфандінг.

Кожен проект повинен проходити професійну оцінку за такими параметрами:

- життєздатність бізнес-ідеї;
- коректність складання бізнес-плану;
- достатність запитаної суми для повноцінної реалізації проекту (з урахуванням вже існуючих інших джерел фінансування).

Важливо враховувати, що цільова величина фінансування повинна як мінімум покривати постійні витрати, тобто бути достатньою для запуску проекту, що фінансується. Така оцінка, паралельно з інформацією, отриманою з інших джерел (соціальні мережі, рекомендації друзів і знайомих тощо) та іншими параметрами (особисті інтереси й уподобання) може служити базою для прийняття інвестором рішення про фінансування краудфандінгового проекту. Експертна оцінка повинна проводитися конфіденційно згідно принципам двостороннього «сліпого» рецензування декількома експертами. Ми вважаємо, що залучення професійної експертизи необхідно для підтримки економічно обґрунтованих і перспективних бізнес-проектів, які часто поступаються за привабливістю популістським і «барвистим» проектам, особливо якщо їх ініціатори досить популярні в соціальних мережах і в реальному житті.

Далі, краудфандінгова платформа може брати на себе ряд сертифікаційних функцій, пов'язаних з перевіркою легітимності суб'єктів малого та мікропідприємництва, законності пропонованих ними заходів/випуску продукції тощо. Це може бути перевірка документів та наявності кредиторської заборгованості, вивчення профілю в соціальних мережах, пошук рекомендацій від довірених осіб тощо. Таким чином,

пропоновані додаткові функції краудфандінгової платформи дозволяють, по-перше, зрівняти умови представлення різних проектів, по-друге, знизити недовіру публіки до даного інструменту колективного фінансування.

В Україні краудфандінг тільки розвивається. У чистому вигляді цього механізму немає. Але, як зазначають експерти ринку, є проекти, які мають з ним спільні риси. Це «Українська біржа благодійності», запущена Фондом Віктора Пінчука, «X-Ideas» від «Nescafe» і сайт «Велика Ідея». На «УББ» можна пожертвувати певну суму на «добру справу», переважно, на благодійність []. Найбільше відповідає характеристикам краудфандінгу проект «Велика Ідея», організований на Biggggidea-платформі, де люди представляють свої проекти, а спільнота у них інвестує. На сьогодні проект має сотні ідей та реалізований механізм спільного кошику, який реально працює. Там же можна ознайомитися з прикладами успішних проектів, які вже було здійснено та профінансовано «Спільнокоштом»⁵ [].

В умовах дефіциту фінансових ресурсів, незважаючи на наявність ризику банкрутства ініціаторів проектів, краудфандінг є перспективним для залучення коштів підприємствами малого та середнього бізнесу. Водночас за активізації процесів децентралізації у вітчизняній фінансовій системі краудфандінг може стати перспективним для місцевих органів влади при фінансуванні проектів, в яких найбільше зацікавлена громадськість. На тлі відсутності державного регулювання краудфандінгу в Україні було б доцільно прийняти спеціальний закон «Про краудфандінг» або передбачити відповідну статтю у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження, ми дійшли наступних висновків.

⁵ Bibliote4nyj-autoban.blogspot (2012) “Kraudfandinh nabuvaie populiarnosti”, available at: http://bibliote4nyj-autoban.blogspot.com/2012/11/blog-post_21.html (Accessed 18 November 2013)

Встановлено, що фінансова безпека — це стан збалансованості, стійкості до негативних факторів і впливів, здатністю забезпечення фінансовими ресурсами процесів задоволення потреб підприємства та всіх пов'язаних з його діяльністю суб'єктів та забезпечення ефективного функціонування національної економічної системи та економічного зростання. Вчасно й правильно проведена діагностика безпеки дозволить підприємству запобігти кризового стану та зможе попередити банкрутство.

Фінансова безпека являє такий стан, при якому підприємство:

1. перебуває у фінансовій рівновазі і забезпечується стійкість, платоспроможність і його ліквідність в довгостроковому періоді;
2. задовольняє потреби в фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення;
3. забезпечує достатню фінансову незалежність;
4. здатне протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть заподіяти йому фінансових збитків, змінити (до більш нераціональною) структуру капіталу, примусово ліквідувати підприємство;
5. забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень;
6. забезпечує захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Уточнено, що факторами які впливають на фінансову безпеку підприємства є синтез та інтеграція ендо- й екзогенних чинників. Усі фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства можна класифікувати за наступними ознаками: за місцем виникнення - зовнішні та внутрішні; за структурою - прості, складні; за часом впливання - постійні та змінні; за ступенем кількісного вимірювання - якісні (піддаються вимірюванню), кількісні (не піддаються вимірюванню). До внутрішніх факторів відносяться ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (ендогенні). Виділяють такі фактори, які повністю або частково залежать від підприємства: вибір виду діяльності, вибір виду структури продукції, забезпечення раціональної

структури капіталу, ефективне управління не обіговими активами, правильний вибір стратегії і тактики управління прибутком і фінансовими ресурсами, розроблення можливих шляхів розвитку фінансів підприємства, випуск конкурентоспроможної продукції тощо.

Основними елементами методик визначення рівня безпеки мають бути: фінансова діагностика, інформаційне забезпечення, управління фінансовими ризиками, підсистема фінансових методів і важелів забезпечення фінансової безпеки, контроль та оцінка результатів. Саме підсистема контролю є заключним етапом процесу забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності та виконує роль координаційної ланки, що поєднує всі інші складові системи.

Зазначимо, що проведення діагностики повинно базуватися на загальноприйнятих принципах, найважливішими з яких вважаються: своєчасність; науковість; автентичність; точність; об'єктивність.

Діагностику рівня фінансової безпеки підприємства рекомендується проводити у двох виглядах:

- експрес-діагностика фінансового стану підприємства;
- поглиблена діагностика фінансового стану підприємства.

Для фінансової діагностики використовують наступний перелік показників: ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, ймовірності банкрутства та інші.

Встановлено, що діяльність об'єкта дослідження, підприємства ПРАТ АК «Буковина» у 2019 році була прибутковою. Одночасно негативний вплив на формування прибутку справило зростання собівартості продукції, збільшення адміністративних витрат, витрат на збут, підвищення фінансових витрат.

Аналіз зростання інших операційних витрат показав значні резерви зі зростання прибутку. Резервами зростання прибутку є: зменшення інших операційних витрат, до яких можна віднести суму простроченої дебіторської заборгованості та сформованого резерву сумнівних боргів; втрати від

знецінення запасів; нестачі й втрати від псування цінностей; визнані штрафи, пеня, неустойка;

В результаті дослідження були розглянуті поняття інвестиційної привабливості та фінансової стійкості підприємства, а також визначено взаємозв'язок між ними. Аналіз фінансової стійкості підприємства є найважливішим етапом оцінки його діяльності і фінансово-економічного благополуччя, що відображає результати його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями та нарощувати свій економічний потенціал

Проаналізувавши відносні показники фінансової стійкості ПРАТ АК «Буковина» можна зробити висновок, що за аналізований період всі показники покращилися, і почали відповідати нормативним значенням. Зростання нормативної фінансової стійкості підприємства свідчить про спроможність розраховуватися як з поточними так і з довгостроковими зобов'язаннями. Ситуація на підприємстві з кожним роком покращується. Виявлено, що підприємство знаходиться у кризовому становищі, тобто на межі банкрутства в тому випадку, якщо запаси і витрати більше сум планових джерел їх формування і тимчасово вільних коштів. Рівновага платіжного балансу в такій ситуації забезпечується за рахунок прострочених платежів по оплаті праці, позичках банку, постачальникам, бюджету.

Проведені розрахунки свідчать, що загалом майновий стан підприємства покращується, але забезпеченість підприємства основними засобами погіршується. Оскільки в 2017 році діяльність підприємства була збитковою, відповідно показники рентабельності реалізації продукції та власного капіталу за 2017 рік відсутні. В 2018-2019 рр - рентабельність основних показників зростає і знаходиться на досить високому рівні. Ліквідність підприємства низька, але має тенденцію до покращення.

Можна зробити висновок, що ділова активність підприємства в порівнянні з 2017 роком покращилась, але в порівнянні з 2018 роком вона

погіршилася за винятком кредиторської заборгованості. Керівництву підприємства необхідно звернути увагу на підвищення оборотності дебіторської заборгованості, так як дебіторська заборгованість становить половину ліквідних коштів. Фінансовий стан підприємства у 2017 р був загрозливий, а в 2018-2019 рр - стабільний, банкрутство йому не загрожує.

Доведено, що керівництву підприємства необхідно звернути увагу на підвищення оборотності дебіторської заборгованості, так як дебіторська заборгованість становить половину ліквідних коштів. Аналіз ймовірності банкрутства показав, що протягом 2017 рр загроза банкрутства переходила у порушення фінансової стійкості, а в 2018-2019 рр банкрутство підприємству не загрожує.

Проведені дослідження показують, що якісне володіння методикою діагностики банкрутства менеджерами всіх рівнів компанії є складовою частиною їхньої професійної підготовки, що забезпечує ефективне застосування методів економічного дослідження, системного комплексного макроекономічного аналізу. Володіючи такою технікою, менеджери компанії мають можливість завчасно спрогнозувати зниження фінансової активності підприємства і передбачити негативні тенденції в його розвитку.

Визначено, що ПРАТ АК «Буковина» має як сильні, так і слабкі сторони. Для того, щоб усунути наявні слабкі місця і ефективно використовувати свій потенціал керівництво підприємства має здійснити заходи щодо розвитку підприємства. Для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства необхідно грамотно сформулювати стратегію і чітко визначені стратегічні цілі.

За результатами проведеного аналізу визначено пріоритети в розподілі наявних ресурсів відповідно до зовнішніх можливостей і загроз. Виявлено основні причини, що негативно впливають на фінансову безпеку ПРАТ АК «Буковина» й запропоновано альтернативні рішення, спрямовані на їхнє усунення і підвищення конкурентоспроможності підприємства у процесі формування стратегії.

Від'ємне значення фінансового левериджу означає високий фінансовий ризик на підприємстві. Тому на ПрАТ АК «Буковина» потрібно з обережністю ставитися до цього методу та проводити детальні розрахунки перед тим, як звертатися за залученням позикового капіталу.

Отже, найкращим варіантом співвідношення між власним і позиковим капіталом є 5 варіант, де частка власного капіталу становить 20%, а позикового –80%. За цієї умови підприємство має найменший рівень збитку при заданому рівні рентабельності активів.

Найгіршим варіантом структури капіталу для ПрАТ АК «Буковина» є п'ятий, де співвідношення між власним і позиковим капіталом становить відповідно 50% та 50%. У цьому випадку рентабельність власного капіталу становитиме (-3,9)%.

Запропонована методика дозволить планувати оптимальний рівень власного та позикового капіталу для досягнення заданого рівня рентабельності.

Використання факторингу як засобу мінімізації ризиків неповернення заборгованості є досить ефективним. Він пришвидшує оборотність дебіторської заборгованості та вивільняє кошти для проведення фінансових операцій.

Запропоновано здійснювати аналіз ефективності факторингових операцій за допомогою розрахунку і порівняння показників, рівня, динаміки і оборотності дебіторської заборгованості з використанням факторного аналізу для виявлення впливу факторингу на їх зміну. Також запропоновано проведення аналізу зміни фінансового результату діяльності підприємства в динаміці і із застосуванням факторингу. Періодично необхідним є проведення порівняння використання факторингу і альтернативних інструментів управління дебіторською заборгованістю. При цьому слід віддати перевагу тому інструменту, який приносить більший ефект при менших витратах. Це дозволить узгодити прийняття управлінських рішень щодо застосування факторингу суб'єктами господарювання. Доведено, що

використання факторингу як засобу мінімізації ризиків неповернення заборгованості є досить ефективним. Він пришвидшує оборотність дебіторської заборгованості та вивільняє кошти для проведення фінансових операцій.

В роботі дано теоретичне обґрунтування краудфандінгу як інструменту фінансування діяльності підприємства. Окреслена форма залучення інвестицій вбачається дуже перспективною та такою, що може бути відносно легко реалізованою технічно.

Запропоновано на платформі краудфандінгу розмістити потребу у фінансуванні соціального проекту авіаперевезення інвалідів та незахищених верств населення по популярним сезонним напрямкам 1 раз в тиждень.

Проведено SWOT-аналізу даного соціального проекту. Перевагою краудфандінга є прозора процедура отримання коштів і суттєве зменшення фінансових посередників. Використання нових інформаційних технологій дозволяє істотно збільшити кількість і розширити географію краудінвесторів і збирати значні суми за короткі проміжки часу. Краудфандінгова платформа дозволяє також відстежити рівень попиту на інноваційну послугу, що дозволяє виконати планування обсягів надання послуг.

Отже, глобальний цифровий простір динамічно розвивається під впливом активної інвестиційної діяльності провідних країн світу та агресивної політики найбільших ІТ-компаній світу. Спостерігаються структурні зрушення на ринку капіталу, по-перше тенденція зростання інвестицій у глобальні проекти на основі формування консорціумів та інтеграційних угруповань за участю країн-лідерів та країн, що інтенсивно розвиваються. По-друге, глобальні інвестиційні потоки спрямовуються як в технології «масового попиту» (інтернет-ігри, електронну комерцію), так і в технології зберігання масивів баз даних, що веде до монополізації глобальних компаній на інтелектуальний капітал та інформаційних цифровий простір. По-третє, розвиток глобального та локальних цифрових ринків створює сприятливі передумови для країн з високим рівнем освіти населення

та рівня інформатизації національних економік. Краудфандинг стає активно використовуваним методом акумулювання коштів, що дозволяє реалізувати суспільно необхідні та бізнес-проекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва А. І. Комплексний економічний аналіз управлінської діяльності: навчальний посібник, Москва: КноРус, 2011 р. 705 с.
2. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. / Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1 (91). С. 98-103.
3. Безугла Т. В. «Економічна стійкість» та "Фінансовастійкість Т. В. Молодий вчений. 2014. № 3(06).С.32-34. URL.: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_3\(06\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_3(06)_8)
4. Биба В.В., Лоза Т.В. Діагностика та прогнозування фінансово-економічного стану підприємства. Економіка та держава. 2017.№ 5. С. 110–113
5. Білик М.Д. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М.Притуляк, Н.Ю. Невмежицька. 2-ге вид. , без змін. К. : КНЕУ, 2009. 588 с.
6. Бланк Г.В. Управління фінансами підприємств [Текст] : підручник . Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 780 с.
7. Бруслиновська І.В., Матвійчук В.І. Теоретичні аспекти формування фінансової стратегії підприємства. Економіка і організація управління. 2018. Вип. 3. С. 100-111.
8. Бобко Н.А., Коваль Ю.А. Сутність економічної діагностики діяльності підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Вип. No 5(2). С. 83–89.
9. Волощук Л.О., Юдин М.А. Финансовый анализ : учебное пособие. Киев : Кафедра, 2012. 320 с.
10. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.К.: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
11. Гетьман О.О. Економічна діагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Центр учбової літератури, 2007. 307 с. с.191

12. Гилка У.Л. Проблеми та специфіка застосування фінансово-економічного аналізу на підприємстві. Економіка промисловості. 2009. № 3. С. 146-150.
13. Городня Т.А., Мойсеєнко І.П. Економічна та фінансова діагностика: навч. посіб. Львів: Магнолія, 2015. 282 с.
14. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». К: Інститут економіки і прогнозування НАН України, 2006. 20 с.
15. Денисенко М., Зазимко О. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. Агросвіт № 10, 2017. С. 52–58. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=1890&i=8>.
16. Економічний аналіз господарської діяльності: Навч. Посібник. К.: КНЕУ. 2001. ст.204.
17. Загорельська Т.Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. Вісник ДНУ. Сер. В: Економіка і право, Вип.2. 2012. С. 243-247
18. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: Навч. посібник для студ. вищ. закл. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 256 с
19. Івченко Л. В. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення. Фінанси, облік і аудит. 2017. Вип. 1. С. 197-210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2017_1_17.
20. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 8. С. 172-181. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_8_23.
21. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. М.: Проспект, 2004. 621с.
22. Ковальчук Т. М. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та

- методологія. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 5(1). С. 129-134. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_5\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_5(1)_28).
23. Косарева І.П., Хохлов М.П. Дослідження теоретичних основ фінансового стану підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2019. № 19. С. 101–107. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/19_2019_ukr/20.pdf
24. Костирко Л. А. Стратегічний фінансовий менеджмент : навч. Посібник. Луганськ : Ноулідж, 2014. 432 с.
25. Костецький Я. І. Стратегія формування і розвитку аграрного сектору України: теорія і практика : монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. 356 с.
26. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. Видання 2-ге. – К.: Центр учбової літератури, 2018. 456 с.
27. Круць А. В. Різноманітність підходів до визначення сутності фінансового стану підприємства. URL: <http://www.pdaa.com.ua/nr/pdf/12.pdf>
28. Кудрицька Ж. В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. Ефективна економіка. 2012. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>
29. Кудрицька Ж. В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. Ефективна економіка. 2012. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>
30. Куркін М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств: навчальний посібник. Х. : ФОП Павленко О. Г., ВД «ІНЖЕК», 2010. 300 с
31. Курочкін Д.В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства. Сучасна економіка. 2011 № 1 с. 107–112.
32. Лаврова Ю. В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз. Економічний аналіз. 2011. № 9, Ч 2. С. 274-277. URL:

- http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_2/pdf/lavrova.pdf.
33. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників / О. Д. Ладюк. // Ефективна економіка. - 2016. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_11_59.
34. Ляліна Н. С. Діагностика фінансового стану підприємства. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. 2014. №6. С.118-124. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkhnau_ekon_2014_6_20.pdf
35. Маркін Ю.П. Економічний аналіз: керівництво. 3 вид., Москва: Видавництво «Омега-Л», 2011. 450 с.
36. Мельник О.Г. Інноваційні системи економічної діагностики підприємств на засадах індикаторів. Теоретико-методологічні та методичні засади: Монографія. За наук. ред. д.е.н., проф., заслуженого працівника народної освіти України О.Є. Кузьміна. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 212 с.
37. Найденко О.Є. Методика діагностики стану внутрішнього середовища підприємства. Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля. 2017. № 2(84). С. 162-170.
38. Недосекін С.В., Іванов М.А. Фінансовий стан підприємства: сутність та організація в сучасних. Вісник РГАЗУ. 2011. Частина 1 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rgazu.ru/db/vestnic/2011%281%29/economics/020.pdf>
39. Некрасенко Л.А. Складові управління фінансовою безпекою підприємств. Наукові праці ПДАА, Вип. 3. Т2. Економічні науки. Полтава: ПДАА. 2011. С.162-167.
40. Осмоловский В.В. Теория анализа хозяйственной деятельности. Минск: Новое знание, 2006. 188 с.
41. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Х. : ХНЕУ ім.

- С. Кузнеця, 2017. 156 с.
42. Перекрестова Л. В. Внешние и внутренние угрозы финансовой безопасности предприятия. Финансы и кредит. 2009. №16. С. 68–75.
43. Підхомний О.М. Діагностика фінансового стану підприємства. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2019. Вип. 23. С. 234-237
44. Погосова М.Ю. Діагностування фінансової безпеки промислового підприємства: Автореф. дис..канд. екон. наук: УБС НБУ. К., 2010 21 с.
45. Подольська В.О., Ярїм О.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2008. 488с
46. Потїй В.З. Фінанси підприємств: тести, задачі, методичні рекомендації. Навч. посібник . 2-ге вид. перероб.і доп. К.: КНЕУ, 2012. 237 с.
47. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2007. 21 с
48. Пуцентейло, П.Р., Гуменюк, О.О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. Інноваційна економіка. 2018. № 5-6 (75). С. 131-143. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/32028>.
49. Пуцентейло П. Р. Нові виклики у розвитку суспільства в контексті цифровізації економіки. Цифрова економіка [Електронний ресурс]: зб. мат. ІІ Національної наук.-метод. конф., 17–18 жовтня 2019 р., м. Київ. К.: КНЕУ, 2019. С. 724-728.
50. Пуцентейло П. Р. Нові виклики у розвитку суспільства в контексті цифровізації економіки. Цифрова економіка [Електронний ресурс]: зб. мат. ІІ Національної наук.-метод. конф., 17–18 жовтня 2019 р., м. Київ. К.: КНЕУ, 2019. С. 724-728.
51. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового менеджменту. Актуальні проблеми економіки. 2014. №2 (32). С. 87-95.

- 52.Роговий А.В. Економічна діагностика підприємства: теоретичні та практичні аспекти дослідження. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 6. С. 457–459.
- 53.Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2015. 654 с.
- 54.Салагакова Н.О. Економічна діагностика діяльності промислового підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.07.05. Полтава,2006. 187 с
- 55.Санду І., Косолапова М., Свободін В. Оцінка фінансового стану компанії.АІК. 2011. № 2 с. 34–40.
- 56.Семенов Г.А.Діагностика фінансово-економічного стану підприємства. Вісник економічної науки України. 2011. № 1 (19). С. 136-141.
- 57.Семчук Ж.В. Індикатори діагностики фінансового стану підприємств. Ефективна економіка. 2014. № 9. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/.pdf>.
- 58.Синюгіна Н. В. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах як індикатор дієвості фінансового контролю. Technology audit and production reserves. 2012. № 4(2). С. 25-26. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2012_4\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2012_4(2)_13).
- 59.Скібіцька Л.І., Матвеев В.В., Щелкунов В.І., Подреза С.М. Антикризовий менеджмент: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2015. 584 с.
- 60.Сметанюк О. А. Фінансова стійкість в системі фінансової безпеки підприємства. Економічний простір. 2014. № 85. С. 187-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2014_85_21
- 61.Сметанюк О.А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління: Автореф. дис.... канд. екон. Наук. Хмельницький: Хмельницьк. нац. ун-т, 2006. 22 с.
- 62.Соколова Л. А., Барінова О. И. Выбор комплексной политики оперативного управления оборотными активами организации и источниками их финансирования // Молочнохозяйственный вестник. —

2013. — №2 (10)
63. Соколова Л.В. Теоретичне забезпечення діагностики як превентивний захід запобігання банкрутства підприємства / Л.В. Соколова, Т.В. Полозова // Вісник НТУ «ХПІ». – 2015. – № 65(1107). – С. 154–162
64. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент: теория и практика. 5-е изд., перераб. и доп. М.: Перспектива, 2003. 656 с.
65. Стрільчук Р. М. Економічна діагностика діяльності промислового підприємства: теорія, методика та практика. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2019. Вип. 33. С. 130-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2019_33_28.
66. Теорія і практика аналізу фінансового обліку на підприємстві: навчальний посібник. Москва: Видавничий дім «Форум» — 2010 — с. 432.
67. Терещенко О.О. Фінансовий контролінг. Навч. посіб. К. : КНЕУ, 2013. 407 с.
68. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності: навч. посіб. Київ.: Центр учбової літератури, 2012. 408 с.
69. Туркоман Л. С. Роль і місце економічної діагностики в системі оцінки стану суб'єктів. Наукові праці: Науково - методичний журнал. 2009. Т. 109. Вип. 96. Серія Економіка. 124 с.
70. Турчак В.В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. Молодий вчений. 2014. №8 (11) 49-52 с.
71. Уніят Л.М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с.
72. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. К.: УБС НБУ, 2014. Т. 1: Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
73. Фінанси підприємств : підручник 3-тє вид., перероб. і доп. – К. :

- КНЕУ, 2001. 460 с.
74. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 8-е вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2013. 520 с.
75. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д.е.н., проф. А.О. Єпіфанова / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295с
76. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч.-метод. по-сіб. для самот. вивч. дисц. за заг. ред. О.О. Терещенка. К.: КНЕУ, 2006. –312 с.
77. Фінансовий аналіз. Практикум : М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк [та ін.] ; за заг. наук. ред. М.Д. Білик. К. : КНЕУ, 2014. 474 с.
78. Фінансовий менеджмент: підручник; кер. кол. авт. і наук. Ред. Проф. А.М.Поддєрьогін. 2-ге вид., перероб. Київ,,: КНЕУ, 2018.535 с.
79. Фінансовий менеджмент: практикум: навч.поібн; кер. ред. Проф. А.М.Поддєрьогін. Київ,,: КНЕУ, 2015.335 с.
80. Фінансовий словник-довідник/ за редакцією Дем'яненка М.Я. - К.: ІАЕУААН, 2005. 507 с.
81. Фучеджи В. І. Характеристика структурних елементів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Ефективна економіка. 2014. №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
82. Хринюк О. С. Сутність фінансового потенціалу підприємства. Актуальні проблеми економіки та управління 2018. №11. 1–9 с.
83. Чеберяко О.В., Економіко-теоретична сутність системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. Економіка і держава, 2015. №11. С.94-98.
84. Черниш С.С. Діагностика фінансового стану підприємства. Інноваційна економіка. 2010. № 3. С. 111-113
85. Чобіток В.І. Управління оборотними активами підприємства:

- теоретичний аспект. URL:
http://archive.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vetp/2013_41/13cvieic.pdf
86. Швець Ю.О. Управління оборотними активами підприємств. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. № 13. С. 127–130.
87. Шелест В. В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 3. С. 181-184.
88. Штанько П.О. Економічна діагностика: курс. (консп.) лекцій для студ. спец. "економ. підприємства". К.: НУХТ, 2009. 159 с
89. Яременко О. Ф. Класифікація чинників фінансової безпеки промислових підприємств. Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Економіка. 2011. Вип. 16. С. 242-247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2011_16_35.
90. Ярошевська О.В. Методи оцінки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства .2017. С.202-219

Додаток А

			КОДИ
		Дата(рік, місяць, число)	2019 01 01
Підприємство	Приватне акціонерне товариство "Авіакомпанія "Буковина"	за ЄДРПОУ	22838502
Територія		за КОАТУУ	7310100000
Організаційно-правова форма господарювання	Відкрите акціонерне товариство	за КОПФГ	231
Вид економічної діяльності	Пасажирський авіаційний транспорт	за КВЕД	51.10
Середня кількість працівників	86		
Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака			
Адреса	Чкалова, буд. 30, м. ЧЕРНІВЦІ		

**Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2018 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності	
1	2	3	4	5	
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	1000	21 325	1148	0	
первісна вартість	1001	26 911	1742	0	
накопичена амортизація	1002	(5 586)	594	0	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	27 985	0	0	
Основні засоби:	1010	1 309 270	4531557	0	
первісна вартість	1011	2 085 379	6220486	0	
знос	1012	(776 109)	1688929	0	
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	30797	0	
первісна вартість	1016	0	34015	0	

знос	1017	(0)	3218	0	
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	235	0	
первісна вартість	1021	0	235	0	
накопичена амортизація	1022	(0)	0	0	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		303560	0	
інші фінансові інвестиції	1035	16 811	8852	0	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	14 666	17018	0	
Відстрочені податкові активи	1045		0	0	
Гудвіл	1050		0	0	
Гудвіл при консолідації	1055	0	0	0	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0	
Інші необоротні активи	1090		0	0	
Усього за розділом I	1095	1 390 057	4893167	0	
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	276 915	5490054	0	
Поточні біологічні активи	1110		209	0	
Векселі одержані	1120	27 026	0	0	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	372185	454668	0	
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	34 130	531485	0	
з бюджетом	1135	0	244364	0	
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	19646	0	

Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	54 369	112828	0	
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	916327	0	
Гроші та їх еквіваленти	1165	8 762	456811	0	
Готівка	1166	0	250	0	
Рахунки в банках	1167	0	430387	0	
Витрати майбутніх періодів	1170	6 680	0	0	
Інші оборотні активи	1190	0	95243	0	
Усього за розділом II	1195	654 634	8301989	0	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	175	954	0	
Баланс	1300	2 044 866	13196110	0	

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності	
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10 000	280529	0	
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0	
Капітал у дооцінках	1405	40 745	6379	0	
Додатковий капітал	1410	107 997		0	
Емісійний дохід	1411	0	0	0	
Накопичені курсові різниці	1412	0	1276	0	
Резервний капітал	1415	2 500	73982	0	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	727 387	8363194	0	
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)	

Вилучений капітал	1430	(0)	(29856)	(0)	
Інші резерви	1435	0	0	0	
Неконтрольована частка	1490	-1 237	53736	0	
Усього за розділом I	1495	594 137	9 238 421	0	
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	80419	0	
Пенсійні зобов'язання	1505	0	176761	0	
Довгострокові кредити банків	1510	178 431	41359	0	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	47 026	49754	0	
Довгострокові забезпечення	1520	7 430	76710	0	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0	
Цільове фінансування	1525		983656	0	
Усього за розділом II	1595	262 344	1400102	0	
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Короткострокові кредити банків	1600	0	440015	0	
Векселі видані	1605		4903	0	
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	62 246	50217	0	
за товари, роботи, послуги	1615	408 371	270783	0	
за розрахунками з бюджетом	1620	8 656	13246	0	
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	1455	0	
за розрахунками зі страхування	1625	3 165	34100	0	
за розрахунками з оплати праці	1630	7 143	57934	0	
за одержаними авансами	1635	4 947	1564494	0	

за розрахунками з учасниками	1640	0	39020	0	
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	
за страховою діяльністю	1650		3458	0	
Поточні забезпечення	1660		33863	0	
Доходи майбутніх періодів	1665	9 597	1031	0	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0	
Інші поточні зобов'язання	1690	49 958	31845	0	
Усього за розділом III	1695	1484681	2547196	0	
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		0	0	
Баланс	1900	2341162	13186439	0	

Додаток Б

**Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 12 місяців 2018 р.**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	8583924	2 597 506
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(4974227)	(2 119 329)

Валовий: прибуток	2090	3609697	478 177
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Інші операційні доходи	2120	5664497	0
Адміністративні витрати	2130	(657976)	0
Витрати на збут	2150	(446726)	0
Інші операційні витрати	2180	(5978638)	(148 487)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	(218 507)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	2190854	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	111 183
Дохід від участі в капіталі	2200	4257	(0)
Інші фінансові доходи	2220	9572	2 043
Інші доходи	2240	92620	27 672
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(31898)	(335 742)
Втрати від участі в капіталі	2255	(2827)	(0)
Інші витрати	2270	(199029)	(206 128)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	2063549	0
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(400 972)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-744358	107 717
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1319191	0
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(293 255)

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	10051	5051
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	-434	317
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	53	-1697
Інший сукупний дохід	2445	119328	-21609
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	128998	-17938
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-23288	-4106
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	105710	-13832
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1424901	1809033
Чистий прибуток (збиток), що належить: власникам материнської компанії	2470	1324005	1840361
неконтрольованій частці	2475	-4814	-17500
Сукупний дохід, що належить: власникам материнської компанії	2480	1426377	1828641
неконтрольованій частці	2485	-1476	-19608

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	8569922	8475644
Витрати на оплату праці	2505	2432023	2369256
Відрахування на соціальні заходи	2510	875225	857524
Амортизація	2515	938546	893367
Інші операційні витрати	2520	2344727	2245455
Разом	2550	15160443	14841246

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Додаток В

			КОДИ
		Дата(рік, місяць, число)	2020 01 01
Підприємство	Приватне акціонерне товариство "Авіакомпанія "Буковина"	за ЄДРПОУ	22838502
Територія		за КОАТУУ	7310100000
Організаційно-правова форма господарювання	Відкрите акціонерне товариство	за КОПФГ	231
Вид економічної діяльності	Пасажирський авіаційний транспорт	за КВЕД	51.10
Середня кількість працівників	86		
Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака			
Адреса	Чкалова, буд. 30, м. ЧЕРНІВЦІ		

**Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2019 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	1153	1949	0
первісна вартість	1001	1750	2448	0
накопичена амортизація	1002	597	499	0
Основні засоби:	1010	4530683	5220418	0
первісна вартість	1011	6217061	7468398	0
знос	1012	1688929	2247980	0
Інвестиційна нерухомість:	1015	30797	29136	0
первісна вартість	1016	34015	34015	0
знос	1017	3218	4879	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	303897	49442	0
інші фінансові інвестиції	1035	8848	32290	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	17018	8986	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	736	0
Усього за розділом I	1095	4892396	5342957	0
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	5491212	7224122	0
Виробничі запаси	1101	1513502	2030373	0
Незавершене виробництво	1102	3662841	4741669	0
Готова продукція	1103	306945	439854	0
Товари	1104	7924	12226	0
Поточні біологічні активи	1110	209	139	0
Векселі одержані	1120	0	444	0

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	454282	893798	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	531456	1123363	0
з бюджетом	1135	244103	297871	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	19646	6732	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	113674	107073	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	916327	551005	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	457258	950503	0
Готівка	1166	250	11628	0
Рахунки в банках	1167	430834	592524	0
Інші оборотні активи	1190	84568	78049	0
Усього за розділом II	1195	8293089	11226367	0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	954	10130	0
Баланс	1300	13186439	16579454	0

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	280529	280529	0
Капітал у дооцінках	1405	7647	7761	0
Додатковий капітал	1410			0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	1276	51337	0
Резервний капітал	1415	73982	71184	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	8361515	9887100	0
Вилучений капітал	1430	(29856)	(14670)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0
Неконтрольована частка	1490	44588	-10999	0
Усього за розділом I	1495	9238421	10762429	0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	75265	33256	0
Пенсійні зобов'язання	1505	176761	171290	0
Довгострокові кредити банків	1510	41359	23148	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	47615	29168	0
Довгострокові забезпечення	1520	75446	71733	0
Цільове фінансування	1525	983656	1500909	0
Усього за розділом II	1595	1400102	1829504	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	440015	494668	0
Векселі видані	1605	4903	367	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	50217	86950	0
за товари, роботи, послуги	1615	279907	592548	0

за розрахунками з бюджетом	1620	13246	15481	0
за у тому числі з податку на прибуток	1621	1455	566	0
за розрахунками зі страхування	1625	34122	38854	0
за розрахунками з оплати праці	1630	57996	78133	0
за одержаними авансами	1635	1560788	2580029	0
за розрахунками з учасниками	1640	39020	49768	0
Поточні забезпечення	1660	35137	33218	0
Доходи майбутніх періодів	1665	1031	1326	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	31534	16179	0
Усього за розділом III	1695	2547916	3986195	0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
Баланс	1900	13186439	16579454	0

Додаток Г

**Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 12 місяців 2019 р.**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	10730122	8583924
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(5514991)	(4974227)
Валовий: прибуток	2090	5215131	3609697
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Інші операційні доходи	2120	7550857	5664497
Адміністративні витрати	2130	(774110)	(657976)
Витрати на збут	2150	(565950)	(446726)
Інші операційні витрати	2180	(7781602)	(5978638)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	3644326	2190854
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	2892	4257
Інші фінансові доходи	2220	15749	9572
Інші доходи	2240	181248	92620
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(70923)	(31898)
Втрати від участі в капіталі	2255	(619)	(2827)
Інші витрати	2270	(1465816)	(199029)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	2306857	2063549
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-746490	-744358
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1560367	1319191
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року

Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	3726	10051
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	35175	-434
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	12	53
Інший сукупний дохід	2445	-9400	119328
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	29513	128998
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-1268	23288
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	28245	105710
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1588612	1424901
неконтрольованій частці	2485	-15683	-1476

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	4486747	4323006
Витрати на оплату праці	2505	1378749	1238935
Відрахування на соціальні заходи	2510	495925	445817
Амортизація	2515	559064	475336
Інші операційні витрати	2520	8704217	6730657
Разом	2550	15624702	13213751

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		